

Stormen om vindmøllerne ved Østerild

Analyse af en konflikt med mange parter

Dr. Kristian Borch

Dette er en forkortet version af en master afhandling bedømt på Københavns Universitet, Det Juridiske
Fakultet d. 10/1 2011
Vejleder: Dr. Jens Emborg, KU

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	2
Executive summary.....	4
Introduktion.....	5
Problemformulering	6
Metode og Baggrund.....	7
Diskursanalyse	9
1. og 2. Ordens iagttagelser.....	12
Hvad viser diskursanalysen.....	14
Konfliktens omdrejningspunkter: Naturhensyn og VVM-redegørelsen.....	21
Diskussion.....	22
Tredjepersons stilling	23
Magt	26
Besvarelse af spørgsmål 1	29
Besvarelse af spørgsmål 2	30
Besvarelse af spørgsmål 3 og 4	31
Konklusion	34
Litteraturliste.....	35

Sammenfatning

Denne afhandling ser på konflikten i forbindelse med placeringen af et nationalt testcenter for vindmøller i Østerild. Testcenteret bliver det hidtil største anlæg i verden for test af vindmøller op til en højde af 250 meter. Lovforslaget blev vedtaget i Folketinget den 4. juni 2010. Det indebærer, at der må fældes 4,5-5,5 kvadratkilometer skov samt ekspropriation af et antal ejendomme i området.

For at udrede konflikten er der foretaget en diskursanalyse på 20 tekster, der alle forholder sig til miljøministeriets pressemeddelelse og brev til lodsejerne om beslutningen den 30. september 2009.

Afhandlingen forsøger at besvare fire overordnede spørgsmål:

- 1) Kan beslutningen om at placerer testcenteret i Østerild betegnes som demokratisk, og giver det overhovedet mening at tale om en demokratisk beslutningsproces?
- 2) Kan diskursanalyse bruges til udredning af en konflikt, eller står det i et modsætningsforhold til konfliktteoretiske modeller?
- 3) Kunne miljøministeriet have grebet beslutningen om placering af testcenteret i Østerild anderledes an?
- 4) Kan miljøministeriet på nuværende tidspunkt foretage sig noget, som vil få de fleste parter til at opfatte processen som fair?

Ad 1) På grund af den lukkede proces kan beslutningsprocessen om at placere testcenteret i Østerild umiddelbart ikke betegnes som demokratisk. Ifølge magtudredningen fra 2003 er fremgangsmåden dog ikke usædvanlig i forbindelse med forberedende lov arbejde i Danmark. Således er den lukkede proces et generelt problem for lovgivningen i Danmark, og ikke kun for placeringen af et nationalt testcenter for

vindmøller. Rationalet bag en lukket proces er at undgå mobilisering af modstand mod upopulære beslutninger. Imidlertid er der i konfliktteorien evidens for at åbne strategier ofte frembringer det nødvendige klima for et frugtbart samarbejde mellem de involverede parter uden at der med forekommer urimelige krav og modstand. En lukket proces kan derimod føre til at de berørte parter føler sig så krænket at al forhandling udelukkes (se også punkt 3).

Ad 2) Diskursanalyse finder god anvendelse i udredning af en konflikt i forbindelse med den narrative og den transformative model, da både diskursanalyse og de to modeller tager udgangspunkt i konstruktivisme. Derimod er der et skarpt modsætningsforhold mellem den socialkonstruktivistiske diskursanalyse og den løsningsorienterede models tilhørsforhold i positivisme. Den løsningsorienterede model kritiseres specielt fordi den antager at analyser og personer kan være objektive og neutrale.

Diskursanalysen har vist at konfliktens kerne omhandler to punkter:

Naturhensyn: I udgangspunktet har beslutningen, om at placere testcenteret i Østerild, været præget af en politisk beslutning, om at de økonomiske rammer ikke har tilladt ekspropriation af landbrugsjord, samt de tekniske krav der er blevet stillet fra vindmølleindustrien og Risø-DTU's side. Efterfølgende er man indgået en forhandling med forligspartierne som har betydet at *"Skovfældningen er blevet reduceret med mere end to tredjedele til maksimalt 450 ha mod en tidligere overgrænse på op til 1.500 ha. Etablering af erstatningsskov bliver nu gennemført i forholdet 1:1,6, hvilket er højere end det, der ville gælde for private, der fælder fredskov. Oprindelig gik forslaget ud på at etablere erstatningsskov i forholdet 1:1."* (citater fra Betænkning over forslag til lov om et testcenter for store vindmøller ved Østerild).

Beslutningsgrundlaget med fokus på VVM-redegørelsen: Det er et faktum, at kammeradvokaten har påpeget fejl og mangler ved VVM-redegørelsen, hvilket tyder på en forhasted procedure, og at forberedelserne til anlægsloven har mistet legitimitet. Dette bestyrker kritikernes argument om, at regeringen har lagt sig fast på en placering i Østerild fra starten og at VVM undersøgelserne først og fremmest har skullet legitimere valget. På trods af disse kritikpunkter har forligspartierne accepteret at Østerild er den bedste placering under forudsætning af, at det ikke er i strid med EU's habitatdirektiv.

Ad 3) Den lukkede proces giver anledning til problemer, fordi efterfølgende forhandling bliver meget vanskelig (se også punkt 1). De berørte borgere og organisationer bliver umyndiggjort, hvilket betyder, at miljøministeriets argumenter om nødvendigheden af placeringen ikke får gehør, og den mangelfulde VVM-redegørelse gør det kun værre. Derudover giver både myndighedernes problematiske retorik og den lukkede proces anledning til konfliktoptrappende historier om manipulation og magtarrogance. Endelig er VVM-redegørelsen af en sådan kvalitet, at den mister sin legitimitet, og samtidig oplever de berørte parter hele processen som værende uretfærdig.

Ad 4) Der kan formegentlig opnås et bedre forhold til Dansk Naturfredningsforening (DN) ved at komme med indrømmelser omkring emner, som står højt på DN's ønskeliste, f.eks. en stramning af skovloven. Miljøministeriet bør gå i dialog med specielt lodsejerne, hvor der skal gøres en stor indsats for at vise lodsejerne den respekt, der muligvis vil sætte dem i stand til at sagen i et større perspektiv. Det vil også være konstruktivt, om miljøministeriet kunne ændre retorikken i kommunikationen med de berørte parter, som i øjeblikket opfattes som meget arrogant og stødende. Dette vil kunne give en bedre relation til lodsejerne, som har vist sig at være meget effektive til at fortælle offentligheden deres side af historien. En historie, som ikke er særlig gavnligt for hverken vindmølleindustrien, miljøministeriet og regeringen.

Afhandlingen konkluderer således at upopulære beslutninger i videst muligt omfang skal inddrage de berørte parter i en mere åben forhandling om mulighederne, da der er evidens for, at dette skaber et samarbejdsklima der fører til konstruktiv dialog og bedre løsninger på længere sigt.

Denne analyse har vist, at konflikten hurtigt bliver optrappet på grund af miljøministeriets anvendelse af et klodset og passivt kancellisprog specielt i deres kommunikation med lodsejerne. Ministeriet anbefales at

arbejde med deres kommunikationskultur, med henblik på at signalere anerkendelse af de berørte parter, samt give grobund for konstruktiv dialog og forhindre destruktive historier.

Myndighederne skal sikre legitimitet i forarbejdet til lovgivningen ved i højere grad at inddrage den ekspertviden der er til rådighed. For eksempel ved at udnytte Dansk Naturfredningsforening og Danmarks Miljøundersøgelser kompetencer inden for VVM redegørelser.

Den valgte procedure har presset Miljøministeriet i defensiven, og det anbefales at ministeriet hurtigst muligt indleder forhandlinger med de berørte parter. Ikke mindst skal man gå i dialog med lodsejerne om en værdig løsning.

Sammenfattende anbefales det:

- At arbejde kommunikationskulturen i miljøministeriet, for derigennem at skabe en bedre relation mellem parterne, og som kan give grobund for konstruktiv dialog og forhindre destruktive historier
- At anvende diskursanalyse til udredning af en kompliceret konflikt med mange parter
- At anvende en betinget åben proces i forbindelse med anlægslove fordi det øger mulighederne for et konstruktivt samarbejde uden nødvendigvis at føre til overdrevne krav fra modpartens side
- At fokusere på indrømmelser i forhold til natur- og miljølovgivning i forhandlingerne med DN
- At tilbyde lodsejerne en kompensation, der både kompenserer for deres økonomiske tab, samt anerkender de følelsesmæssige aspekter af ekspropriationen
- At være opmærksom på den skade modstandernes kampagne kan have for vindmøllers goodwill
- At legitimere beslutningsprocessen ved at involvere f.eks. DMU og DN i en ny VVM-redegørelse.

Executive summary

This thesis examines the conflict around the location of a national test center for wind turbines in Østerild, and tries to answer four main questions:

- 1) Can the decision to place the test center in Østerild be described as democratic, and does it at all make sense to talk about a democratic decision making in this context?
- 2) Can discourse analysis be used to unravel a conflict, or is it inconsistent to conflict theory?
- 3) Could the Ministry of Environment have handled the decision on locating the test center in Østerild differently?
- 4) Can the Ministry of Environment is doing something that would make most parties perceive the process as fair?

Regarding 1) Because of the secretiveness up to the public announcement on where to locate the test center the process can not immediately be consider as democratic. However, this procedure is not unusual in connection with preparatory law work in Denmark.

Regarding 2) Discourse analysis finds good use in the elucidation of a conflict in the narrative and the transformative model, as both discourse analysis and the two models are based on constructivism. However, there is a sharp contradiction between social constructivist discourse analysis and the positivistic solution-oriented model.

Regarding 3) The closed process gives rise to problems because the subsequent debate becomes very difficult. The concerned citizens and organizations are legally incapacitated, which means that the ministry's arguments about the necessity of location will not be recognized, and the inadequate environmental impact assessment report only makes it worse. Finally, both the chancellery language and the closed process add fuel to the conflict escalating stories of manipulation and arrogance of power. Finally, the environmental impact assessment report of such quality that it loses legitimacy.

Regarding 4) The conflict appear to be very critical, but better relationship to the Danish Society for Nature Conservation (DN), could be reached through concessions, e.g. regarding a tightening of the Forestry Act that are high on DN's wish list. Ministry of Environment should engage in a dialogue with particular landowners, in an effort to show them respect and some kind of empowerment. It would also be constructive for to make an effort to improve the rhetoric in their letters, currently perceived as very arrogant and offensive.

The analysis concludes that unpopular decisions should follow a conditionally open strategy since there is evidence that this can elicit sufficient cooperation without becoming vulnerable to excessive claiming.

Moreover, it has been shown that the conflict quickly escalates due to the authorities' use of a clumsy and passive chancellery language – especially towards the landowners. It is recommended to work with the communication culture in order to establish a better relation between the partners.

The authorities must ensure legitimacy in the preparatory law work by involving the available expert knowledge, for example by making use of The Danish Society for Nature Conservation (DN) and The National Environmental Research Institute inside environmental impact assessment.

The chosen procedure has put the ministry in the defensive, and negotiations should be initiated as soon as possible, as it has all ready occurred with DN. A dialogue should be initiated with the landowners in an attempt to find a dignifying solution.

Introduktion

Om aftenen den 30. september 2009 ankommer et brev med taxa til lodsejerne i Østerild. I brevet står, at regeringen har besluttet at placere et nationalt testcenter for hav- og landvindmøller i Østerild plantage (her efter testcenteret). Brevet oplyser lodsejerne om, at deres ejendomme i den forbindelse vil blive eksproprieret, og at de indkaldes til borgermøde 8 dage senere. Forinden var flere af dem dog blevet orienteret om, at deres ejendomme skulle eksproprieres af opsøgende journalister, der kom lige fra daværende miljøminister Troels Lund Poulsens pressemøde.

Testcenteret er et forsøgs- og demonstrationsanlæg for kæmpevindmøller (op til 250 meter høje). Ifølge et politisk forlig den 28. maj 2010 mellem regeringen, DF, S og SF placeres testcenteret i Østerild klitplantage i Thy. Lovforslaget blev vedtaget i Folketinget den 4. juni 2010. Placeringen af testcenteret har afstedkommet voldsomme protester både fra de lokale lodsejere og NGO'er (ikke statslige organisationer – Non-governmental organisations), så som Danmarks Naturfredningsforening (DN), og Dansk Ornitologisk Forening (DOF), da man mener, at unik natur ødelægges, og landskabet skæmmes af de meget store møller. DN har 5. juni 2010 klaget til EU-kommissionen og EU-parlamentet og bedt dem rejse sag mod Danmark. Desuden har kammeradvokaten set på VVM¹-redegørelsen og besluttet, at den indeholder væsentlige mangler.

---

¹ VVM betyder Vurdering af Virkninger på Miljøet. VVM er en redegørelse for hvordan et projekt vil påvirke det omgivende miljø. I følge Planloven må visse typer af virksomheder og anlæg på land ikke påbegyndes, før kommunen

Denne afhandling beskæftiger sig med det, der er blevet sagt og skrevet – og hvordan - i forbindelse med konflikten om placering af testcenteret. Placeringen får store konsekvenser for landskab og natur, og for de mennesker der bor i umiddelbar nærhed af testcenteret. Konflikten involverer mange parter, som alle har forskellige interesser, roller og magt. Det handler i høj grad om de relationer, der dannes under forløbet, og hvor denne afhandling beskæftiger sig med hvad der sker i tidsrummet fra beslutningen offentliggøres den 30. september 2009 og frem til den 28. maj 2010, hvor regeringen får flertal for placeringen og indgår en aftale med forligspartierne.

Problemformulering

Projektering af større teknologiske anlæg så som store vindmøller, biogasanlæg og atomkraftværker afstedkommer ofte store konflikter mellem lokale og overordnede interesser. Dette kan føre til u hensigtsmæssigt ressourceforbrug, gener, og i yderste konsekvens sabotage. Testcenteret for vindmøller er et eksempel på et anlæg, hvor konsekvenserne er betydelige for miljø, natur og mennesker. Beslutningen om at placere testcenteret i Østerild er blandt andet blevet kaldt for "udemokratisk" af projektets modstandere, mens myndighederne henholder sig til, at alle regler og procedurer er blevet overholdt.

Formålet med projektet er at undersøge, hvad der har eskaleret konflikten omkring testcentrets placering, samt om der kan gives nogen retningslinjer for en beslutningsproces, der kan opfattes som fair for parterne.

Desuden testes om diskursanalyse kan bidrage til udredningen af komplicerede konflikter med mange parter, og om der er et modsætningsforhold mellem diskursteori og konfliktteori.

Spørgsmål der søges besvaret

- 1) Kan beslutningen om at placere testcenteret i Østerild betegnes som demokratisk, og giver det overhovedet mening at tale om en demokratisk beslutningsproces?
- 2) Kan diskursanalyse bruges til udredning af en konflikt, eller står det i et modsætningsforhold til konfliktteoretiske modeller?
- 3) Kunne miljøministeriet have grebet beslutningen om placering af testcenteret i Østerild anderledes an?
- 4) Kan miljøministeriet på nuværende tidspunkt foretage sig noget, som vil få de fleste parter til at opfatte processen som fair?

Motivation

Spørgsmål 1

Man kan hævde, at spørgsmålet om demokrati ikke har meget med konfliktteori at gøre. Når jeg alligevel undersøger spørgsmålet, er det fordi man ofte forbinder konstruktiv konfliktløsning med demokrati og demokratiske institutioner (Deutsch, 2006: 90; Wallensteen, 2007: 275), og fordi dialog er centralt i demokratiske processer og konflikthåndtering.

Spørgsmål 2

Diskursanalysen kan overordnet betragtes som en måde at tænke på, men kan også bidrage konkret med en værktøjskasse af analyseredskaber, som kan anvendes i udredningen af en konflikt. Diskursanalysen ser på den sociale konstruktion af de selvfølgeligheder, som betragtes som "objektive facts" i positivismen og "den dybere mening" i hermeneutikken (Dyrberg et al., 2000: 10). Hermeneutikken henviser til den

---

eller Miljøministeriet har fastsat retningslinjer for virksomhedens eller anlæggets udformning og beliggenhed, samt godkendt/meddelt tilladelse til anlæggets etablering. VVM-reglerne i Planloven udspringer af EU's VVM-direktiv. (<http://www.vvm.dk/>)

forståelsesorienterede tilgang, der lægger vægt på tolkning, i modsætning til den forklaringsorienterede tilgang, der lægger vægt på kausale love for sociale fænomener.

I denne afhandling har jeg valgt at diskutere konflikten ud fra tre modeller på baggrund af diskursanalysen: Den narrative, den transformative og den løsningsorienterede. Af disse modeller har i særdeleshed den narrative model rødder i socialkonstruktivismen, hvilket i teorien skulle gøre det uproblematisk at anvende modellen i forlængelse af en diskursanalyse. En anden model er den transformative, som eksplicit er værdibaseret, men hvor det videnskabs teoretiske tilhørsforhold ikke står helt klart. Som i den narrative model er fokus ikke på problemet, men på situationer og historier. Den tredje model som jeg vil bringe i anvendelse er den løsningsorienterede model, som har sine rødder i positivismen, hvorfor man må forvente et modsætningsforhold til diskursanalysen og socialkonstruktivismen.

Spørgsmål 3 og 4

I politiske beslutningsprocesser og i forbindelse med beslutningernes implementering er der ikke tradition for mægling – i hvert fald ikke i Danmark. Alligevel kunne man godt forestille sig, at måden en mægler tænker på, kunne overføres til politiske beslutningsprocesser og dermed give et mindre problematisk forløb. Man kunne også tage skridtet videre og begrunde, at mægling kunne tages i anvendelse, når implementeringen af en politisk beslutning viser sig at skabe en problematisk konflikt.

Metode og Baggrund

Afgrænsning

- Objekt: Placering af et nationalt testcenter for hav- og landvindmøller i Østerild Klitplantage i Thy
- Tid: Start den 30. september 2009 blev det offentliggjort, at regeringen har truffet en politisk beslutning om at placere et nyt testcenter i Østerild klitplantage i Thy. Slut: politisk forlig den 28. maj 2010 mellem regeringen, DF, S og SF.

Østerild klitplantage²

Østerild klitplantage blev anlagt i årene 1889-1940, primært for at standse sandflugten.

I vest er plantagen præget af det barske klima og den sandede jordbund, mens man får et helt anderledes indtryk i plantagens østlige del, hvor der er mere løvskov. Her ligger kun et tyndt lag sand over den frodige jordbund. Længst mod øst grænser plantagen op til Tømmerby fjord, som hører til naturreservatet Vejlerne. I Østerild Klitplantage findes både de store vidder og den stille idyl. Plantagen er karakteriseret ved sin store variation, men også ved de mange tilbud til skovgæsten.

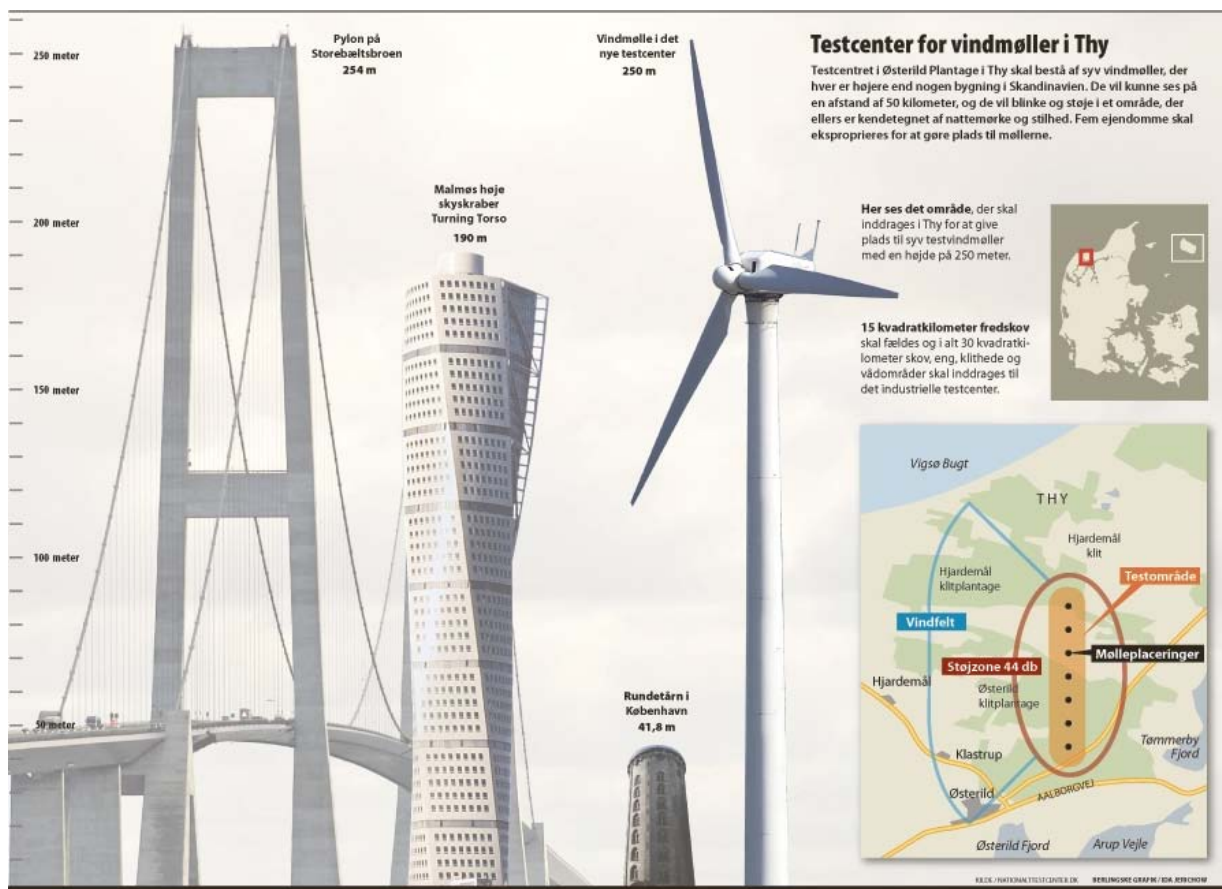

Figur 1 Sitkagran blev indført til Europa fra Nordamerika i 1830'erne, og træet kom til Danmark omkring 1850. I Danmark er den plantet i stor udstrækning, især i nord- og vestjyske klitplantager, i kystnære skove, på blødbundsarealer og på stærkt vindeksponerede lokaliteter. Den findes på omkring 34.000 ha, hvilket svarer til knap 7 % af det samlede skovareal (Skov- og naturstyrelsen).

Nationalt testcenteret for hav- og landvindmøller

² Fra skov- og Naturstyrelsens folder om Østerild klitplantage

Testcenteret bliver det hidtil største anlæg i verden for afprøvning af vindmøller op til en højde af 250 meter. Lovforslaget blev vedtaget i Folketinget den 4. juni 2010. Det indebærer, at der må fældes 4,5-5,5 kvadratkilometer skov samt ekspropriation af et antal ejendomme i området.

Figur 2 Testcenterets placering, samt størrelsesforhold

Diskursanalyse

I konflikter mellem to parter kan man ofte bede parterne udrede den, og en erfaren konfliktmægler kan ret hurtigt finde frem til konfliktens kerne, og begynde den egentlige mægling. I meget komplicerede konflikter, hvor der er mange parter involveret, er et grundigt forarbejde som oftest nødvendigt. For at udrede konflikte har jeg således valgt at udføre en diskursanalyse på en række dokumenter, som knytter sig til regeringens beslutning om placeringen af testcenteret. Diskursanalyse beskæftiger sig med relationer i et systems elementer (Andersen, 1999), og her har jeg valgt at lade skriftlig kommunikation mellem de centrale parter (læserbreve, breve og indsigelser) repræsenterer diskursen omkring placeringen af testcenteret.

Når man gerne vil forstå og anvende diskursanalyse må man starte med Foucault, som betragtes som diskursanalysens fader (Andersen, 1999: 28). Imidlertid anviser Foucault ikke nogen entydig metode (faktisk hævder han selv, at det ikke er muligt). Dog har andre indset behovet for at gøre diskursanalyse operationelt, hvilket denne afhandling profiterer på.

Diskursanalyse er en socialkonstruktivistisk tilgang, og kan således ikke betegnes som sandheden i positivistisk forstand. I diskursanalysen smelter teori og empiri sammen – empirien bliver teoriafhængig i og med, at det er en social konstruktion i sig selv. For at imødekomme resultaternes sociale konstruktion og samtidig sikre, at resultaterne kan anvendes uden for afhandlingens rammer, vil metoden fremstå eksplicit, og resultaternes gyldighed vil behandles kritisk. Selve diskursanalysen findes i den oprindelige afhandling men da interviews også indgår som baggrund til analysen er denne ikke offentlig tilgængelig af hensyn til det interviewede personer.

Antagonisme er diskursteoriens begreb for konflikt. Den opstår hvor forskellige diskurser støder sammen og der opstår en kamp om identitet og retten til at beskrive fænomener, og fastlægge sprogets betydning. Diskursteori handler om, hvordan man italesætter repræsentationer af virkeligheden, og dermed skaber virkeligheden – herunder menneskers identitet og betydningen af viden (Jørgensen og Phillips, 1999). Denne kamp kan være ideologisk, og bestemte retninger inden for diskursteoriene bliver da også omtalt som postmarxistiske, idet de har været forsøg på at skabe forbindelse mellem arbejdsklassen og nye sociale bevægelser. Her tænkes på sociale bevægelser, der opstår i løbet af 60'erne i de vestlige samfund på baggrund af den post-industrialiserede økonomi (mere vægt på rettigheder og velfærd frem for materialisme).

For at denne metodeudredning ikke skal blive et teoretisk ridt ud i diskursteoriens hjørner – hvor interessant det end måtte være – vil jeg straks fokusere på, og argumentere for, selve den metode, jeg har valgt. Diskursanalyse er et værktøj, der siden 1980'erne har udviklet sig på tværs af humaniora og samfundsvidenskab, og er i dag en veletableret tilgang til studier af kommunikation, kultur og samfund. Derfor er det ikke underligt at begrebet diskursanalyse dækker over en lang række af former for analyse af diskurser. Det vil sige, hvis diskursanalyse ikke skal blive en metodisk klods om benet, er det nødvendigt at gøre sig klart, hvad formålet med diskursanalysen er, for således at finde den diskursanalytiske tilgang der er mest relevant. Diskursanalyse falder i tre centrale tilgange (Phillips, 2010: 264):

Kritisk diskursanalyse er specielt blevet tegnet af Norman Fairclough. Faircloughs udgangspunkt er lingvistik, og at det er gennem sproglige fremstillinger af verden, at vi får mulighed for at beskrive vores oplevelser og fortolkninger af virkeligheden. Fairclough opfatter ikke den kritiske diskursanalyse som politisk neutral, men som en kritisk tilgang der er politisk engageret i social forandring. Kritisk diskursanalyse forsøger på denne måde at afdække og klarlægge diskursive praksissers indvirkning på - eller opretholdelse af - ulige magtforhold. Omkring magtforhold erklærer Fairclough sig i øvrigt enig med

Foucault, der mener, at magt er nødvendig for, at man kan have en diskurs (Fairclough, 1992, p. 38). Han er ikke interesseret i subjektets intentioner og mulige bagvedliggende motiver i dets handlinger. Ifølge Foucault er det interessante derimod de positioner, der bliver stillet til rådighed af diskursen, samt hvordan disse positioner sætter rammer for aktørers virke i det sociale rum.

Laclau og Mouffes diskursteori er udviklet inden for politologien, og er en postmaxistisk teori om hegemoni, hvor hegemoni forstås som et forsøg på at få en given diskurs til at vinde indflydelse med reduktionistisk retorik/praksis. Det centrale teoretiske omdrejningspunkt er diskursiv kamp. Forskellige diskurser er udtryk for en bestemt måde at give betydning til noget på. Man kæmper om hegemoni, hvilket vil sige man forsøger at få en given diskurs til at vinde indflydelse ved verbal artikulation, der generaliserer et givet begreb eller forestilling. Hegemonisk praksis er således den proces, hvor dele af diskurser re-artikuleres eller flyttes for at underbygge en magtposition eller forestilling.

Diskurspsykologien er udviklet inden for socialpsykologi. Den er opstået som en socialkonstruktivistisk kritik af kognitivismen og opfatter mentale processer som konstitueret gennem kommunikationsprocesser i den sociale frem for interne interaktion, som i kognitiv psykologi og psykoanalyse.

Valg af diskursanalytisk tilgang

Da beslutningen om placeringen af testcenteret er en politisk beslutning, med elementer af magtspil, mener jeg, det giver god mening at bruge den analytiske tilgang som Laclau og Mouffe har dannet skole for. Diskurs beskrives af Laclau og Mouffe (2001:96) således: "... is an articulatory practice which constitutes and organizes social relations". Desuden defineres artikulatork praksis i sammenhængen med diskurs således: "...we will call articulation any practice establishing a relation among elements such that their identity is modified as a result of the articulatory practice. The structured totality resulting from the articulatory practice, we will call discourse" (Laclau og Mouffe 2001:105). Dvs. alle sociale relationer, identitet er og materialitet kan kun forstås som diskursive konstruktioner, fordi diskurs giver individer mulighed for at give disse mening – men det er konstruktioner, der afhænger af forskellene mellem forskellige diskurser er, og forskellige diskurser giver mening til forskellige aspekter af livet (Andersen, 1999: 90).

Betydningen af et bestemt fænomen fastlåses og forekommer normalt ukontroversielt eller apolitisk ved brug af diskursanalyse. Dette er ret praktisk, for så behøver man ikke diskutere, hvad vi mener om forskellige ting hele tiden. F.eks. ved vi alle hvad en planet er. Imidlertid kan der dukke ny information op, der betvivler om det vi tager forgivet er sandt, som det var tilfældet da, der opstod diskussion om hvorvidt Pluto er en planet eller blot en dværgplanet. Inden man kan diskutere noget, er der altid fundet en eller anden grad af dislokation sted. Når noget dislokteres, ændres den mening, som er bundet op omkring det fænomen som beskrives, hvorved den stabile mening mistes. Herved åbnes der for nye muligheder for at give fænomenet mening, hvilket i praksis vil sige nye sammenkædninger af forskellige elementer, der på forhånd ikke har noget nødvendigt forhold til hinanden (Laclau & Mouffe 1985: 105f). Disse sammenkædninger kalder Laclau og Mouffe ækvivalenskæder: "*Gennem et system af sideordnede ækvivalenser deles verden i to lejre (...) Den sidste er en negativ omvendning af den første. En maksimal adskillelse er opnået; intet element i ækvivalens-systemerne indtræder i andre relationer end modsætningsrelationerne med elementerne fra det andet system*" (Jensen & Hansen, 2002).

Laclau og Mouffe taler om hegemoni, når diskursen har fastlagt forståelsen af et fænomen i omverdenen. Når der i diskursen er en ustabilitet – en kamp om at fastlægge beskrivelsen af vores omverden er der ikke længere hegemoni: *The two conditions of a hegemonic articulation are the presence of antagonistic forces and the instability of the frontiers which separate them... Without equivalence and without frontiers, it is impossible to speak strictly of hegemony* (Laclau & Mouffe, 2001: 136).

Nodalpunkter

En vigtigt redskab til at analysere artikulationen i en diskurs er muligheden for at finde *nodalpunkter*, som af Jørgensen og Phillips defineres som privilegerede tegn, der giver momenter betydning (Jørgensen og Phillips 1999: 37). Man kalder det også et "krystalliseringspunkt" eller et 'tomt tegn'. Et eksempel på et nodalpunkt kunne være "demokrati", som er et privilegeret tegn man ønsker at sættes i forbindelse med. For at give nodalpunkterne en betydning er de nødt til at blive sat i forbindelse med *ækvivalenskæder*. I en karakteristik af en diskurs kan man udlede de kæder af betydninger, som diskursen ækvivalerer (Jørgens og Phillips 1999: 63). Rent praktisk opstilles en ækvivalenskæde således, at den starter med momenter, som leder op til et nodalpunkt, som efterfølges af momenter, der leder op til et nyt nodalpunkt osv. Momenterne er sammensat efter, om de associerer med hinanden og med nodalpunktet, som er udkrystalliseringspunktet. Et kort eksempel på en ækvivalenskæde kunne være, at begrebet "liberalt demokrati" var omgivet af momenterne "frie valg" og "ytringsfrihed" (Jørgens og Phillips 1999: 63).

I analysen af teksterne vil jeg således lede efter emner (nodalpunkter), hvor aktørerne er uenige om betydningen. Uenigheden kommer til udtryk ved at aktørerne for og imod placeringen af testcenteret i Østerild knytter forskellige betydninger eller værdier til udtrykket (ækvivalenskæder). Dernæst vil jeg tage fat i den enkelte forskel og prøve at vise om den er reel.

Ud fra en pragmatisk overvejelse om mit materiale og diskursens karakter, har jeg valgt Laclau og Mouffes diskursteori (se metodeafsnittet). Fordelen ved at anvende Laclau og Mouffes diskursteori er, at teorien så at sige handler om, hvordan man i en diskurs forsøger at vinde indflydelse med reduktionistisk retorik. Det vil sige at analysen kan hjælpe til med at få overblik over en meget kompliceret konflikt, fordi man kan finde frem til de centrale emner (nodalpunkter), som aktørerne er uenige om. Diskursanalysen forsøger imidlertid ikke at placere forskelle i diskursen, men tager fat i den enkelte forskel for at vise om den holder eller ej – om der kan påvises antagonisme. På den måde står man tilbage med de centrale emner i konflikten, og kan nu koncentrere sig om disse, med henblik på at udrede den.

Hvilke tekster skal analyseres?

"Principielt skal vi læse alle teksterne inden for diskursen for at kunne give en righoldig, tyk og detaljeret beskrivelse af den. Det betyder dog, at empiridøden er nært forstående. Hvis ikke man er så heldig at have oceaner af tid, eller er forsynet med flere hårdtarbejdende assistenter, er opgaven uoverkommelig. Derfor må man vælge. Men hvordan sikrer man sig, at tekstudvalget er repræsentativt? Eller i hvert fald at det er nogle vigtige tekster? Foucault havde et meget kontant svar. Han sagde, at han startede med at spørge fagbibliotekaren om, hvad der var værd at kigge på..." (Dyrberg et al. 2000: 325).

Heldigvis indledes dette citat med "Principielt", og det er klart at det vil være en uoverkommelig opgave at læse og analysere alt, hvad der er skrevet om testcenteret. Men det er efter min bedste overbevisning heller ikke nødvendigt. Jeg har derfor fokuseret på de centrale aktører i sagen, og udvalgt en række personers korrespondance over en tidsperiode på ca. år. Mens Foucault starter med at spørge fagbibliotekaren, har jeg spurgt de involverede parter, hvem de mener, er de vigtigste parter. Efter jeg havde spurgt den tredje aktør, kom der ikke flere personer eller organisationer på min liste.

Aktører hvis korrespondance jeg har fulgt i perioden (* betyder at jeg har interviewet personen):

- Lodsejerne: Henrik Svanholm* og Jochum Kirsebom*
- Miljøministeriet: Tidl. minister Troels Lund Poulsen, miljøminister Karen Ellemann*, vicedirektør Svend Koefoed-Hansen
- Danmarks Naturfredningsforening (samarbejder med Dansk Ornitologisk forening): direktør Rene la Cour Shell* og Michael Leth Jess
- Miljøordførere: Steen Gade* (F), Johs. Poulsen* (B) og Mette Gjerskov* (A)

Desuden har jeg haft samtaler med forskerne på Risø-DTU, men da de udelukkende har udarbejdet tekniske rapporter, giver det et meget lille udbytte at lave en diskursanalyse.

1. og 2. Ordens iagttagelser

I diskursanalyse taler man om iagttagelser baseret på distinktioner (Andersen, 1999: 110). Når man oplever verden, gør man det gennem distinktioner - ofte ubevidst. Det kan være banale forskelle som: Dette er en vandmølle - ikke en vindmølle: det kan også være mere komplekst: Det er en terrorist - ikke en frihedskæmper. Denne iagttagelse af en forskel, kaldes en førsteordensiaagttagelse.

2.-ordens-iaagttagelser er ikke alene iagttagelser af forskelle, men iagttagelser af iagttagelser som iagttagelser. Når man iagttager andres iagttagelser, træder den forskel, den iagttagede iagttagelse hviler på, i fokus. Det kan f.eks. være, at en gruppe aktører kommunikerer, at CO₂ udledningen bør begrænses. Som analytiker på 2.-orden vurderer man ikke, hvorvidt dette faktisk er tilfældet. Man iagttager blot, at der er en kommunikation, der iagttager CO₂-udledning som noget, der skal begrænses. Analytisk spørger 2.-ordensiaagttageren ikke til *hvad*, men til *hvordan*.

I diskursanalysen vil der blive lagt vægt på, hvordan parterne strategisk udnytter diskursen i en konkret interaktion, gruppedannelse og kollektiv identitet. Samtidig vil der blive lagt vægt på, hvordan denne interaktion præger relationen mellem parterne.

Magtbegrebet er en omdiskuteret størrelse inden for både diskursteori og konfliktteori (Andersen, 1999: 32). Således mener Habermas, at magten skal fjernes for at diskurs kan lade sig gøre. Foucault derimod mener, at magt er nødvendig for at have diskurs. Han er ikke interesseret i subjektets intentioner og mulige bagvedliggende motiver i dets handlinger. I følge Foucault er det interessante derimod de positioner, der bliver stillet til rådighed af diskursen, samt hvordan disse positioner sætter rammer for aktørers virke i det sociale rum, mens Laclau mener at alle relationer er magtrelationer.

1.-ordensiaagttagelse

Den begivenhed der gør det muligt at iagttage en distinktion og dermed en diskurs om det nationale testcenter for vindmøller (og dermed også at identificerer arnestedet for den efterfølgende konflikt) er By- og Landskabsstyrelsens brev til de berørte lodsejer d. 30. september (figur 3). Desuden miljøministerens pressemeddelelse d. 30. september, hvor det bekendtgøres at testcenteret skal ligge i Østerild klitplantage i Thy. Disse to dokumenter kommer til at fungere som et referencepunkt i diskursanalysen, da det er formuleringerne i denne pressemeddelelse, som parterne skal forholde sig til.

MILJØMINISTERIET

By- og Landskabsstyrelsen

Vicedirektøren
J.nr.
Ref. jac

Den 30.09.2009

Invitation til informationsmøde for lodsejere

Regeringen har besluttet at placere et nyt nationalt testcenter for hav- og landvindmøller i Østerild Klitplantage.

Din ejendom beliggende [redacted] 7741 Frøstrup ligger inden for det påtænkte projekts beregnede støjkonsekvenszone på 44 dB, og vil derfor i givet fald blive særlig berørt. Din ejendom vil formentlig vil blive ubeboelig, såfremt testcenteret skal anlægges. Det kan derfor betyde, at staten vil starte en proces for overtagelse af ejendomme i støjkonsekvenszonen på 44 dB.

For at sikre en god dialog og proces for den enkelte lodsejer, vil vi gerne invitere dig til et informationsmøde for alle berørte lodsejere torsdag den 8. oktober 2009 kl. 17:00 i Multihallen i Østerild.

Endvidere sender vi dig en invitation til et offentligt møde den 8. oktober 2009 kl. 18:30 i Multihallen i Østerild

Der vedlægges et ideoplæg, som er i offentlig høring indtil den 19. oktober 2009. Du har i denne høringfase mulighed for at komme med ideer, forslag og kommentarer til det videre arbejde. Du kan læse mere om ideoplæg og testcenter på By- og Landskabsstyrelsens hjemmeside på www.blst.dk.

Har du spørgsmål om informationsmødet og den kommende proces er du velkommen til at kontakte Skov- og Naturstyrelsen i Thy på tlf. 97 97 70 88.

Med venlig hilsen

Sven Koefoed-Hansen

Figur 3: By- og Landskabsstyrelsens brev til de berørte lodsejere. Udsendt med taxi d. 30. september.

2. ordens iagttagelse

Jeg har her udvalgt en række personer eller organisationer til at repræsentere diskursen over et tidsinterval, nemlig;

- Danmarks Naturfredningsforening (DN)
- Johs. Poulsen (JS), miljøordfører, B
- Sten Gade, formand for Miljø- og Planlægningsudvalget, SF
- Henrik Svanholm (HS), Lodsejer
- Jochum Kirsebom (JK), Lodsejer
- Troels Lund Poulsen, (TLP) tidligere miljøminister, V
- Karen Ellemand (KE) miljøminister, V

Fremgangsmåde

I teksterne har jeg ledt efter stridsemner (nodalpunkter), som modstanderen og tilhængererne af placeringen af testcenteret kæmper om at give en betydning. Kampen kan synliggøres ved at sidestille de argumenter, der forsøger at fastlægge betydningen af stridsemnet (ækvivalenskæde), i tre forskellige grupperinger: tilhængere (artikulation FOR) modstandere (artikulation IMOD), og uafhængige (Artikulation for men med FORBEHOLD).

Ud over analysen af den skriftlige korrespondance har jeg foretaget en række interviews "til baggrund" med centrale aktører. Til baggrund er et journalistisk begreb som er kommet frem i lyset i forbindelse med Kurt Lassens bog om Kenneth Plummer. Det er en fortrolig samtale for at komme ind i stoffet, for at kende forskellige aktørers positioner og for at få sladder og substans, der på den ene eller den anden måde kan bruges til at danne grundlag for en analyse af et stof. For mig gjaldt det om at skabe et tillidsfuldt rum, hvor jeg har kunnet få en bedre fornemmelse af det menneske, der står bag den tekst, jeg agter at lave diskursanalyse på. Således skelner jeg skarpt mellem citat og hvad, der er blevet mig fortalt. Dvs. at det korte resumé af mine interviews mere skal give et miniprotræt af mennesket bag teksten, og det de har lagt vægt på i løbet af samtalen. Jeg har således udeladt sladder og perfide bemærkninger om den anden part, hvis der har været noget.

Alle samtaler har været face-to-face og har været i fra 35 min hos miljøministeren til 1½ time hos Steen Gade og Mette Gjerskov. Der har dog været en undtagelse idet Henrik Svanholm ikke ønskede at bruge tid, men dog lod sig telefoninterviewe i ca. 35 min, da hans skepsis over for mig var stilnet lidt af. Det er meget svært at få folks fortrolighed, når man ikke kan se dem i øjnene, og det var således meget svært at skabe en tillidsfuld atmosfære i telefoninterviewet med Henrik Svanholm.

I det følgende stilles ækvivalenskæderne over for hinanden i et forsøg på at afgøre, om det reelt er et stridspunkt (antagonisme), eller om stridsemnet allerede er fastlagt (hegemoni).

Hvad viser diskursanalysen

I diskursanalysen finder man ret hurtigt frem til de argumenter, som aktørerne bruger i deres forsøg på at beskrive sagen og dermed deres standpunkts berettigelse. I det følgende vil jeg tage fat i de konfliktpunkter, som diskursen har drejet sig om, og stille argumenterne op over for hinanden. I det følgende vil jeg omtale artikulation **for** testcenteret i Østerild som *tilhænger*, repræsenteret ved miljøministeriet og Vindmølleindustrien. Artikulation **imod** placering af testcenteret i Østerild vil jeg kalde *modstanderne* repræsenteret ved Lodsejerne, DN og Johs. Poulsen. Endelig vil jeg omtale artikulationen for testcenteret, men under visse betingelser som *uafhængige*, repræsenteret ved et af forlispartierne nemlig SF'eren Steen Gade.

National interesse

Tabel 1

		Nodalpunkt: Testcenteret er i National interesse/ ikke national interesse	
		Tilhængerne	Modstanderne
		Uafhængige i kursiv	
Ækvivalens kæde	Danmark kan sikres uafhængighed af energi		
	Afhjælpning af fremtidige klimaproblemer		
	Sikrer danske virksomheder		Siemens er ikke dansk
	Grøn økonomi		Går ud over turisterhvervet

	• <i>Udvikling af Thisted kommune</i> • <i>Sikring af grønne arbejdspladser</i>	
	Sikrer dansk know-how	
	Danmark får godt renommé i udlandet	Skjult støtte til visse vindmølleproducenter
	Sikrer eksporten	
	Erobrer markedsandele	
	Sikrer udenlandske investeringer i Danmark (forskning og udvikling)	Udenlandske investorer tjener penge
		Belaster danske skatteydere
		CO ₂ -udslip fra skovfældning
		I strid med nationale drikkevandsinteresser

Regeringen henviser til, at testcenteret vil skabe ikke alene arbejdspladser, men grønne arbejdspladser, fordi det vil hjælpe vindmølleindustrien i den globale konkurrence, samt give Danmark et godt ry i udlandet, og begge dele vil kunne tiltrække investeringer.

Modstandernes er splittet i deres argumenter, idet DN indledningsvis gør opmærksom på, at man mener, at det er nødvendigt med energi fra vindmøller. Lodsejerne derimod påpeger at vindmølleindustrien er global og at det fx er tyske Siemens, og kinesiske Mingyang Wind Power, der får gavn af testcenteret.

Hvor stor en betydning selve testcenteret har for Danmarks uafhængighed af fossile brændstoffer, er ikke helt entydig. Tidligere kunne et testcenter have gavnet danske vindmølleproducenter, som det har været tilfældet med testcenteret på Høvsøre. Efterhånden som teknologien er blevet global tilgængelig betyder tabet af markedsandele, at testcenteret vil gavne den globale udvikling af vindmøller, og altså ikke kun nationale interesser. Herved svækkes "sikrer eksporten", "sikring af danske virksomheder", "sikring af grønne arbejdspladser" og "erobrer markedsandele" i ækvivalenskæden til højre i tabel 1.

"Sikrer dansk know-how", "sikrer udenlandsk investering" og "afhjælper fremtidige klimaproblemer" er stadig ækvivalente.

Om testcenteret går ud over turisterhvervet i Thisted kommune er ikke et nationalt anliggende, ej heller betydningen for Thisted kommune.

At testcenteret belaster danske skatteydere kan tilbagevises, ved at det er brugerne, der skal betale for de økonomiske konsekvenser, der måtte være i forbindelse med etablering og drift af testcenteret.

Diskursanalysen viser således, at testcenterets placering ikke er af national. Derimod er det politisk beslutning, at testcenteret er af national betydning. Hovedformålet med at gøre testcenteret til et anliggende af national interesse er nok et spørgsmål om tid, idet regeringen kan ophæve forslaget til en planlov, og undgå en lang række tidskrævende procedurer.

Nodalpunktet "national betydning" forsvinder da også ret hurtigt ud af diskursen. Det virker som om lodsejerne ret hurtigt erkender, at der er en samfundsmæssig konsensus om, at vindenergi er af det gode, som man ikke kan få ændret. Lodsejerne fokuserer herefter på deres primære mål, nemlig at forhindre placeringen i Østerild, og ikke hvorvidt testcenteret skal være en realitet eller ej.

Værdien i at forstå nodalpunktet "national interesse" er, at det oplyser et af de kritikpunkter, der har været i hele forløbet, nemlig den korte tid til at få undersøgt alternative placeringer ordentligt. Regeringen ønsker en hurtig sagsbehandling for at imødekomme vindindustriens udtrykte behov for et testcenter.

Tabel 2

Nodalpunkt: Alle relevante naturhensyn er taget i betragtning/er ikke taget i betragtning	
Tilhængerne	Modstanderne
Uafhængige i kursiv	
Styrkelse af naturkanon Genetablerer oprindelig klithede	Ødelæggelse af naturkanon - Frede områder - Møllerne skæmmer landskabet - Udvisker kystens markante karakter
Nyplantning af skov 1:1	Rekordstor fældning
<i>Nyplantning af skov 1:1,6</i>	
Uden for de EU-fuglebeskyttelsesområder	Forstyrrer trækruterne
	Ødelægger nationale naturværdier - Fravær af støj - Fravær af lys (tydelig stjernehimmel) - Idyl - Stor variation i fauna - Natravnen + traner trues - Drikkevandsreserver
	Uforstyrret Natur
Klitplantage	Fredskov
<i>Kompensation for øget kvælstofudledning</i>	
	<i>Naturhensyn og miljø har haft lav prioritet</i>

Mens modstanderne er delte omkring nodalpunktet "national interesse", er der langt større enighed om naturværdien i Østerild. Naturhensyn er også det nodalpunkt, som de uafhængige kredser om, og der hvor man har forlangt indrømmelser, hvis man skal stemme for placeringen i Østerild.

Møllerne kommer til at stå midt i Danmarks største sammenhængende naturområde, og er en del af den danske naturkanon som regeringen offentliggjorde så sent som oktober 2009. Naturkanonen forekommer i begge ækvivalenskæder. Mens man i artikulationen FOR testcenteret opfatter naturkanonen som opdelt i bevaringsværdige delelementer (fuglebeskyttelsesområde, klithede og klitplantage), ser artikulationen IMOD testcenteret naturkanonen som en helhed. Hvis man ser naturkanonen som delelementer, kan man kompensere nedgang i et element ved at øge et andet element, eller man kan genetablere det tabte et andet sted. Hvis man ser det som en helhed, er alle indgreb overgreb mod naturkanonen. Tilhængerne går ikke i rette med, at møllerne ligger i et stort naturområde, men påpeger at det ligger udenfor de fredede områder, og at der genetableres klithede, som netop er grunden til at området kom med i naturkanonen. Således er det ifølge tilhængerne klitheden som betegner naturkanonen i området, mens tilhængerne ligger vægt på området som helhed, herunder særprægede fauna og fugleliv.

Naturkanonen er et vigtigt led i modstandernes ækvivalenskæde, da den breder konflikten ud til et nationalt anliggende, nemlig danskernes mulighed for at rekreere i noget enestående natur – hvis det altså lykkes fremstille testcenteret, som noget der ødelægger en dansk naturkanon.

Tilhængerne af placeringen i Østerild omtaler konsekvent den skov, der skal fældes, som klitplantage, mens modstanderne omtaler den som fredskov. Begge dele er korrekt, men selv om de fleste private skove og alle offentlige skove er fredskov, lyder det er langt mere kontroversielt at fælde en fredskov, frem for en

klitplantage med sitkagran (figur 1), som i bund og grund ikke er en særlig interessant naturtype. Om man siger fredskov eller klitplantage er således et retorisk greb.

DN's vigtigste bidrag til ækvivalenskæden er, at der er tale om en rekordstor fældning. Det er et såkaldt glidebaneargument³, hvor planloven pludselig åbner op for muligheden for at ekspropriere statsskov, hvilket ellers har været betragtet som nærmest umuligt. DN ser således en stor trussel mod danske skove, som er en af deres vigtigste opgaver at beskytte.

Problemet for modstanderne er, at selv om de uafhængige mener at naturhensyn og miljø har haft lav prioritet, ser de naturkanonen som delelementer, og er villige til at acceptere kompensation i form af øget nyplantning og kompensation for øget kvælstofudledning.

Værdien ved at få udrettet nodalpunktet "naturhensyn" er, at der her er tale om en reel konflikt mellem tilhængere og modstandere. Samtidig viser diskursanalysen, at mens modstanderne ikke er villige til at gå på kompromis med helheden, så er de uafhængige det, hvilket giver tilhængerne flere kort på hånden i en forhandlingssituation.

---

³ **glidebaneargument**, en uformel fejlslutning, hvori man hævder, at en tilstand medfører en række andre tilstande, uden at man i tilstrækkelig grad begrundes den påståede årsagssammenhæng mellem tilstandene (Den Store Danske, Gyldendals åbne encyklopædi)

Tabel 3

Nodalpunkt: Beslutningsgrundlaget er tilstrækkeligt/utilstrækkeligt	
Tilhængerne	Modstanderne
Uafhængige i kursiv	
Svær beslutning • Vi [regeringen] tør træffe de nødvendige beslutninger • Ikke grebet ud af den blå luft	
Størst mulig hensynstagen • Til naturen • Tid de berørte borgere	Dårlig vægtning af økonomiske, miljømæssige og menneskelige interesser
Hensigtsmæssig placering	Placeringen er katastrofal
Proceduremæssigt acceptabelt • Stort forarbejde • Engageret indsats • Ikke usædvanlig procedure (lukkethed frem til tredjebehandlingen i Folketinget)	Proceduremæssigt uacceptabelt • Analysegrundlaget er uklart • Lovforslaget er helt uacceptabelt • Løsning fastlagt fra starten • Alternative placeringer ikke belyst • Lukket proces • Krænkelse af fredskovsreglerne (glidebane) • Grænseoverskridende at ofre statskov • <i>Omfattende mangler i VVM redegørelse</i> • Usandheder • Fejloplysninger • Manipulation • I strid med EU regler • Hviler ikke på videnskabeligt grundlag • Dårligt lovarbejde • <i>Mangelfuld forberedelse</i> • <i>Ensidigt fokus på Østerild</i>
Konstruktiv dialog	
	Udemokratisk proces • Manglende tid til diskussion • Plangrundlag tilsidesættes • Planerne offentliggjort som lyn fra en klar himmel • <i>Problematisk inddragelse af borgerne</i>

Hvorvidt beslutningsgrundlaget for placeringen af testcenteret i Østerild er solidt et meget omdiskuteret nodalpunkt i diskursen. Regeringen er ikke bleg for at tage ansvar for en svær beslutning. De mener der er fundet en placering, hvor der er taget størst mulig hensyn til natur, miljø og mennesker, ved hjælp af et grundigt forarbejde. I modsætning hertil finder modstanderne, at der er tale en dårlig vægtning af økonomiske, miljømæssige og menneskelige interesser, og netop fordi forarbejdet ikke har været grundigt nok.

Det vigtigste led i ækvivalenskæden er, hvorvidt proceduren for udarbejdelse af lovgrundlaget er acceptabel eller ej. Således kan der opremses en meget lang liste af uoverensstemmelser og mangler i

VVM-redegørelsen, i en udstrækning, hvor man retorisk ikke lægger fingrene imellem og bruger udtryk som, helt uacceptabel, sjusk og katastrofalt. Samtidig er der en stor vrede over det, der opfattes som en meget lukket proces, der har været præget af usandheder, fejlinformation og manipulation. Mens det umiddelbart er svært at finde belæg for det sidste – i hvert fald at fejlinformationen og usandhederne har været systematiske og bevidste – så har kammeradvokaten bekræftet at forarbejdet har været for dårligt.

I ækvivalenskæden på modstandersiden finder vi også et udtryk som "udemokratisk proces". Modstanderne hæfter sig især ved manglende åbenhed i processen, meget korte høringsfrister og materiale, der er blevet udsendt dagen før borgermøder, hvor materialet skulle diskuteres. Uafhængige er enig med modstanderne, hvilket bekræftes af udsagnet fra Steen Gade: "*Problematisk inddragelse af borgerne*".

Tilhængerne har kun taget til genmæle på to punkter, nemlig vindmølleindustrien, der taler om en konstruktiv dialog, og miljøminister Karen Ellemann, der i et læserbrev i Jyllands-Posten henviser til, at det er helt normalt ikke at åbne processen før tredje behandling i folketinget. Om det første må man sige, at modstanderne ikke kender til nogen konstruktiv dialog. Om det andet har miljøministeren, i mit interview med hende, givet udtryk for, at hun – set i bakspejlet - ville have foretrukket en mere åben proces fra start.

Ret beset giver det ikke mening at tale om en udemokratisk proces, da det ser ud til, at alle procedurer er overholdt, og at folketinget er blevet inddraget på det rette tidspunkt. At forberedelserne til lovforslaget har været mangelfuldt er kritisabelt, men det er ikke udemokratisk. Problemet her er at demokrati ikke kan defineres præcist.

Magtudredningen har opstillet fem idealer for et demokratisk samfund (Togeby et al 2003 : 13f):

- *Lige politiske rettigheder*, baseret på almindelig valgret, flertalsafgørelser og mindretalsbeskyttelse.
- *Fri meningsdannelse*, som bygger på en åben og mangfoldig adgang til information.
- *Omfattende og lige deltagelse*, der igen forudsætter en forholdsvis stor lighed i økonomiske og sociale ressourcer.
- *Effektiv og ansvarlig styring*, dvs. at det offentlige evner at løse kollektive problemer på en acceptabel og effektiv måde i overensstemmelse med de politisk formulerede retningslinjer.
- Et samfund præget af tillid, tolerance og hensyn til fællesskabet.

Anden pind kan tages i anvendelse i diskussionen om, hvorvidt de demokratiske principper er overholdt i sagen om placeringen af testcenteret, fordi modstanderne ikke har haft lige adgang til information. Samme magtudredning påpeger dog senere at: "I andre tilfælde træffes beslutningerne til gengæld på en måde, der sigter mod i størst mulig udstrækning at undgå stor medieopmærksomhed [...]". Her er logikken at undgå, at medier og offentlighed kan mobilisere modstand mod upopulære beslutninger (ibid.: 33).

Med den udvikling i offentlighedsprincipperne, der igennem de senere år er foregået i mange vestlige lande, er det stadigvæk vanskeligere at opretholde forestillingen om, at Danmark er et foregangsland, hvad angår åbenhed i forvaltningen (ibid.: 40). Med andre ord er proceduren ikke usædvanlig, om end magtudredningen kritiserer denne lukkethed.

Diskursanalysen viser, at i den del af processen, der handler om forarbejdet til lovforslaget, er der noget at komme efter. Uafhængige er nemlig på linje med modstandernes ækvivalenskæde, hvorfor tilhængerne må give indrømmelser. Demokratidiskussionen derimod er et generelt problem og kan ikke kun påhæftes beslutningsprocessen om placeringen af testcenteret.

Tabel 4

Nodalpunkt: Bred folkelig opbakning til vindmøller/ikke bred folkelig opbakning		
Tilhængerne	Modstanderne	
Uafhængige i kursiv		
Ækvivalenskæde	Vi [regeringen] tør træffe de nødvendige beslutninger	
	Bred opbakning i befolkningen	Grøn energi (vindmøller) mister opbakning i befolkningen
		Vindmølleindustrien mister opbakning
		Politisk selvmord (miljøministeren)
		Vælgerflugt (venstre)
		Vindenergi ikke længere grønt
	Venstre siger et men gør noget andet	

Bred folkelig opbakning bruges i diskursen dels som en trussel, dels som udtryk for en bekymring. Den retter sig både mod vindmølleindustrien, miljøministeren og mod partiet Venstre. Det er ikke tvivl om, at det er et væsentligt punkt, og vindmølleindustrien skriver jo også, at de sætter pris på den brede folkelige opbakning. Det er præcis det, som modstanderne forsøger at udnytte ved at fremstille vindmølleindustrien som en industri, der ikke længere er grøn, og som ødelægger danske naturværdier. Miljøministeren (TLP) er nok klar over, at det er en upopulær beslutning, men forsøger at fremstå som den stærke part, der tør tage de nødvendige beslutninger.

Det er et interessant dilemma idet man ønsker miljøvenlig energi, men skæmmer landskabet med møllerne. DN er meget bevidste om dette dilemma i deres retorik og argumenterer for at vindmøller er vigtige. Det er placeringen, og dens betydning for naturværdier, der afgør om det er en bæredygtig energiform.

Med nodalpunktet "bred folkelig opbakning" kan der umiddelbart ikke påvises en antagonisme, idet det mere fremstår som en trussel/bekymring frem for en politisk kamp om, hvorvidt der er bred folkelig opbakning bag vindmøller. Dog bør tilhængerne være bekymrede for, i hvor høj grad det kan lykkes modstanderne at fremstille vindmølleindustrien og regeringen som skurke i placeringen af testcenteret i Østerild, og dermed få en spilover-effekt på vindmøllers accept i befolkningen generelt.

Den der udtrykker dette skarpest Johs. Poulsen i følgende citat: "*Et rigtigt og vigtigt arbejde med at udbygge mulighederne for grøn energi må ikke miste folkelig opbakning ved at hærge beskyttet natur*" (pressemeldelse fra Johs. Poulsen, 10. marts 2010).

Tabel 5

Nodalpunkt: Etisk/uetisk		
Tilhængerne	Modstanderne	
Uafhængige i kursiv		
Ækvivalenskæde	Vi [regeringen] tør træffe de nødvendige beslutninger	Udansk (tvangsfjernelse)
		Første- og andenrangs lodsejere (Københavnerne)
		Manglende socialt ansvar fra vindmølleindustrien
		Magtfuldkommen

Nodalpunktet "etik" er noget ensidigt, da det mest er modstanderne, der kredser om det. Miljøministeren har dog tydeligvis en nytteetisk⁴ tilgang til problemstillingen med udsagnet: "Vi [regeringen] tør træffe de nødvendige beslutninger". Her anlægges etikken ud fra overvejelser omkring dens mål eller resultat.

Om tvangsfjernelserne er udanske, kan man nok sætte spørgsmålstegn ved, da ekspropriation jo ikke er ukendt i Danmark. Dog har argumentet en vis vægt idet DF, der er forligspartner, har udtrykt at de er imod ekspropriation.

Fra mine interviews med modstanderne har man påpeget det arrogante i, at flere af de involverede politikere på tilhængersiden nedgør kritikken, fordi den kommer fra "postnumre mere end 300 km væk fra Østerild", eller henviser til udtalelser fra miljøministeren (TLP), om at man har undersøgt hvem af lodsejerne, der har fast bopæl i området (mestendels ældre mennesker), eller bruger deres lodder som sommerresidens.

Johs. Poulsen beklikker miljøministeriet som værende magtfuldkomne, og ikke interesseret i dialog. Magtfuldkommenhed er både et demokratisk og et etisk problem, og henviser til problematikken omkring flertalsdiktatur. Hal Koch (dansk teolog og kirkehistoriker) var meget optaget af, hvad demokrati er og mente, at betegnelsen demokrati kun kunne fortjenes, hvis der forud for afstemningen er foregået en offentlig samtale, hvor synspunkterne er blevet prøvet af mod hinanden, og hvor de bedste argumenter vinder til sidst (Koch 1960/1945: 14ff).

Om vindmølleindustrien udviser socialt ansvar ved at ønske et testcenter og de konsekvenser det afstedkommer er polemik, idet vindmølleindustrien jo faktisk har anvist andre placeringer af testcenteret end Østerild.

Konfliktens omdrejningspunkter: Naturhensyn og VVM-redegørelsen

Det følgende er et forsøg på at diskutere resultatet ud fra en konfliktteoretisk vinkel, med baggrund i diskursanalysen. Således vil jeg tage fat i de nodalpunkter, som aktørerne kæmper om at give en bestemt betydning.

Naturhensyn: I udgangspunktet har beslutningen, om at placere testcenteret i Østerild, været præget af en politisk beslutning, om at de økonomiske rammer ikke har tilladt ekspropriation af landbrugsjord, samt de tekniske krav der er blevet stillet fra vindmølleindustrien og Risø-DTU's side. Efterfølgende er man indgået en forhandling med forligspartierne som har betydet:

⁴Nytte etik eller utilitarisme vurderer en handlings etik på dens konsekvens/resultat - hvad kom der ud af det?

Citat "Skovfældningen er blevet reduceret med mere end to tredjedele til maksimalt 450 ha mod en tidligere overgrænse på op til 1.500 ha. Etablering af erstatningsskov bliver nu gennemført i forholdet 1:1,6, hvilket er højere end det, der ville gælde for private, der fælder fredskov. Oprindeligt gik forslaget ud på at etablere erstatningsskov i forholdet 1:1. Der bliver endvidere skabt stor sikkerhed for, at erstatningsskoven inden for 5 år bliver ud over den i øvrigt planlagte skovrejsning, og der skal sættes på større sammenhængende områder og adgangsforhold, der ligner statsskovenes. Alt sammen markante natur- og miljøforbedringer." (Betænkning over forslag til lov om et testcenter for store vindmøller ved Østerild s. 3).

Dette har imidlertid ikke stillet DN tilfreds. DN har indgivet en klage til både EU-kommissionen og EU-parlamentet, fordi man netop mener, at der ikke er taget ordentligt hensyn til naturen.

Beslutningsgrundlaget med fokus på VVM-redegørelsen: Det er et faktum, at kammeradvokaten har påpeget fejl og mangler ved VVM-redegørelsen tyder på, at det er gået for hurtigt, og at modstanderne har en pointe. Et andet stridspunkt har været, at regeringen har lagt sig fast på Østerild fra starten og først efterfølgende skulle legitimere valget. Miljøministeren har i et læserbrev forsvaret fremgangsmåden og henvist til, at det ikke er usædvanligt at diskutere planlove bag lukkede døre frem til tredjebehandling i folketinget. Dog har hun i interviewet over for mig tilkendegivet, at det nok ville have været konstruktivt om der havde været mere åbenhed fra starten. På trods af disse kritikpunkter har forligsparterne accepteret at Østerild er den bedste placering under forudsætning af, at det ikke er i strid med EU's habitatdirektiv.

Diskussion

Denne afhandling tager udgangspunkt i diskursanalyse af udvalgt korrespondance (høringssvar, indsigelser og læserbreve) foranlediget af daværende miljøminister Troels Lund Poulsens offentliggørelse af placeringen af et nationalt testcenter for vindmøller i Thy, 30.09.09. Som tredje person (den der ved hjælp af tekstanalyse og interviews forsøger at udrede konflikten) tager jeg ikke stilling til om placeringen af et Nationalt testcenter er korrekt eller ej. Ej heller om vindmøller skal stå på havet eller på land, eller om der findes bedre alternativer til vindmøller (se senere om tredjepersons stilling). Jeg har udelukkende været interesseret i argumentationen for og i mod placeringen af det nationale testcenter i Østerild, og hvordan den er blevet artikulert i forskellige diskurser i et forsøg på at opnå hegemoni – at få ret og dermed magt. I en mægling handler det imidlertid ikke om at få ret, idet man netop ønsker at opløse to positioner, der er klart adskilte, og som er årsag til konflikten.

Diskursanalyse har vist sig at være et meget nyttigt værktøj, hvor jeg på en systematisk måde har kunnet lede efter de argumenter, de forskellige aktører har brugt i deres forsøg på at få overtag i den politiske beslutningsproces, om hvor testcenteret skal placeres. Det har taget noget tid at blive fortrolig med metoden, for ikke at tale om den tid det har taget at finde den "rigtige" analytiske tilgang. Man skal dog være opmærksom på at diskursanalyse ikke kan bruge i forbindelse med alle modeller for konfliktmægling, hvilket jeg kommer tilbage til senere.

Diskursen er en kamp om at overbevise så mange som muligt (her et politisk flertal), om at placeringen er rigtig eller forkert. Om de negative konsekvenser for natur og mennesker i det berørte område opvejes nytten af et nationalt testcenter for vindmøller. Problemet er naturligvis, at dem det går ud over og som må flytte fra hus og hjem, ikke er de samme, som dem der får gavn af testcenteret. Med andre ord så er konflikten uundgåelig. Det overordnede spørgsmål herefter er så, om man har gennemført en beslutningsproces, hvor de involverede parter har følt sig anerkendt (empowered), så de bedre kan acceptere beslutningen, fordi den forekommer velovervejet (recognition).

Inden jeg giver mig i kast med selve konflikten, er det nødvendigt at diskutere nogle begreber inden for konfliktteori, for bedre at koble diskursanalysen med analysen af konflikten ud fra et konfliktteoretisk perspektiv.

Tredjepersons stilling

Tredje person er normalt en mægler, men i denne sammenhæng skal det forstås som en observatør, der forsøger at udrede konflikten, og komme med fremadrettede anbefalinger til en bedre håndtering af konflikten. Med hensyn til tredjepersons *stilling* henvises til neutralitet og upartiskhed, som er et centralt element i al konfliktmægling, og må således også gælde for tredje persons analyse af en konflikt. Neutralitet kan defineres således: *manglende interesse i at opnå et bestemt resultat*, og upartiskhed som: *ikke at kunne lide den ene part bedre end den anden* (Vindeløv, 2008: 235). Begreberne problematiseres samtidig som værende realistisk set umulige at praktisere. Således undgår Lang og Taylor (2000) ordet neutralitet og bruger i stedet balance: *“Mediators are managing to achieve balance in the interaction when the disputants experience the mediator as concerned for all of the participants yet impartial and not aligned with any one party”* (Ibid.: 181).

I det, der følger, vil jeg først forholde mig til begrebet neutralitet ud fra den narrative model og derefter den transformative, inden jeg afslutter med relevansen for denne opgave, samt en selvrefleksion over min egen rolle som betragter. Dette vil samtidig være en kritik af den løsningsorienteret model, der stammer fra en positivistisk tradition, hvor det forudsættes at subjektive elementer kan elimineres.

Tredjepersons stilling fra et transformativt perspektiv

Ifølge den transformative model er neutralitet uopnåelig. Men samtidig betragtes det ikke som et problem som sådan. Den transformative model er nemlig ultimativt procesorienteret og dermed opløses behovet for at adskille indhold fra proces (Folger, 2001: 57). Formålet med den transformative model er ikke, at parterne skal indgå en aftale men at skabe en konstruktiv relation mellem parterne. Bush og Folger ophæver så at sige neutralitetsbegrebet i og med, at tredjeperson udelukkende skal sikre parterne herredømme over processen og de aftaler, de måtte indgå (Folger & Bush, 1994: 105).

Selv om der i denne opgave ikke er tale om, at tredjeperson skal hjælpe parterne med at indgå en aftale, er tredjepersons stilling stadig relevant i interviewsituationen, hvor det bliver interviewerens opgave at give den interviewede herredømme over interviewet, så der gives mulighed for at fortælle deres version af konflikten. Mere herom i afsnittet ”Neutralitet og balance i interviewsituationen”.

Tredjepersons stilling fra et narrativt perspektiv

Ligesom i den transformative model anses neutralitet som uopnåelig. Den narrative model tager udgangspunkt i socialkonstruktivisme, hvor en hvilken som helst diskurs er et udtryk for verden, som den opleves. Der findes derfor ikke en privilegeret position uden for diskursen, hvorfra man kan tale, da vi alle er en del af verden – uanset hvordan vi oplever den. Hver gang man åbner munden og vælger bestemte udtryk frem for andre, har man valgt en bestemt position. På denne måde kan tredjeperson per definition ikke være neutral. Det handler derfor ikke om hvorvidt en tredjeperson er neutral men om, hvilken diskursiv position tredjeperson arbejder ud fra. Spørgsmålet er, hvilken moralstilling der vil oplyse tredjepersonens arbejde, og hvor transparent denne stilling vil være (Winslade & Munk, 2008: 113). En væsentlig del af den narrative model er dekonstruktion. Dekonstruktion referer til, at man udforsker antagelser, som tages for givet i en den diskurs, som dialogen tager udgangspunkt i. Alt hvad der ytres har en betydning, således også opførelse følelsesmæssig ytring (White, 1992). Tredjeperson spørger således hele tiden sig selv, hvad der tages for givet, og hvilke fordomme, dogmatismen og partiskheder der kan forurene en analyse eller en mæglingsproces. Det vil sige, det er altså ikke nok at analysere dialogen, man må også se kritisk på sig selv og blotlægge sin egen moralstilling.

Selvrefleksion over neutralitet

Når man, som her, analyserer en konflikt og ikke agerer som mægler, må begrebet neutralitet komme i betragtning i mindst tre situationer: interviewsituationen, fortolkning af teksterne samt valg af interviewpersoner og tekster. Jeg skal i det følgende redegøre for min moralstilling i overensstemmelse med det narrative perspektivs neutralitets begreb beskrevet ovenfor.

I interviewsituationen har jeg overladt det til den interviewede at afgøre, hvad han/hun har haft lyst til at fortælle om konflikten. Det er dog vigtigt at afgrænser interviewet til at handle om processen fra beslutningen af placeringen, til den dag interviewet blev fortaget. Dette kan gøres indledningsvist ved at bede den interviewede give sin version af processen med fokus på opståede konflikter, og hvordan de er blevet håndteret.

De personer jeg beskæftiger mig med i analysen relaterer sig alle sammen til 1. ordens observationen – offentliggørelsen af regeringens beslutning om testcenterets placering. I et tilfælde har det været vanskeligt, nemlig i forhold til miljøministeriet. For det første har der været en udskiftning på miljøminister posten. For det andet har de to ministre ikke ytret sig ret meget i offentligheden om konflikten. Og endelig er det vanskeligt at adskille minister og embedsværket, hvor sidstnævnte uden tvivl har spillet en betydelig, men uigennemskuelig rolle.

Fortolkningen af teksterne kan være præget af f.eks. mit politiske tilhørsforhold og min tilknytning til forskningsmiljøer inden for vindmølle teknologi samt mine sympatier/antipati for de personer/organisationer, der har forfattet de analyserede tekster. Mit politiske ståsted kunne influere på min fortolkning af de samtaler jeg har haft med politikkerne. Det bemærkes at politikere der repræsenterer regeringen af forskellige årsager ikke været så synlige i den offentlige debat om testcenterets placering, og heller ikke ønsket at lade sig interviewe bortset fra miljøministeren.

Den moralske stilling jeg kan tydeliggøre er således:

- Et politisk tilhørsforhold, der er kritisk over for den nuværende regering, uden at være i direkte opposition
- Inddragelse af borgerne er vigtig lige som inddragelse af videnskabelig viden og anden form for ekspertise er det; her under lokal viden
- At placering af et testcenter af denne størrelse vil være problematisk lige meget hvor det blev placeret
- At alternativ energi er vigtigt herunder vindenergi, men at der skal tages behørigt hensyn til miljø, natur og mennesker

Balance og tryghed i interviewsituationen

For at få balance i analysen har jeg talt med flere parter på begge sider af konflikten. Desuden har jeg gjort opmærksom på, at det er konfliktens dynamik, jeg er interesseret i, og ikke om placeringen af testcenteret er rigtig eller forkert.

Mit mål har været at skabe et rum, der ligner det rum, vi skaber i en mæglingssituation, hvor mæglerens opgave er at agere upartisk og skabe tryghed. Interviewene har haft den funktion, at de har givet mig en bedre fornemmelse af, hvem afsenderen er. Samtidig har det givet analysen "fylde" og medvirket til at forstå det der står mellem linjerne. Interviewene har båret præg af aktiv lytning, hvor jeg bevidst ikke har villet styre interviewene bortset fra afgrænsning af emnet. Dette har givet den interviewede mulighed for at fortælle sin historie om konflikten og dens udvikling.

Lang og Alison skriver, at der er fire parametre, der er vigtige, når man forsøger at få en tillidsfuld stemning i rummet (Lang & Alison, 2000:182):

1. Dominans- og autoritetsrelationer inden for systemet
2. Graden af opbakning som aktørerne i systemet føler
3. Niveauet af gruppeidentitet
4. Niveauet af autonomi og uafhængighed i forhold til begrænsede ressourcer og konkurrence.

De to første punkter kan jeg som interviewer ikke gøre noget ved. Jeg kan eksplicit anerkende det og dermed gøre det mindre betydningsfuldt i min relation til den, der bliver interviewet. Hvis aktørerne viser frustration over systemet, kan jeg udvise forståelse – ikke andet.

Det tredje punkt er tricky, idet specielt lodsejerne har haft et problem med min relation til DTU-Risø, fordi de mener jeg må have en interesse i beslutningens udfald. Lodsejerne er samtidig en meget selvbevidst gruppe, der har et klart og veldefineret mål: "De møller skal ikke op". Hans Svanholm svarede i første omgang ikke på min mail, og da jeg ringede, sagde han, at han ikke kunne afse tid til et interview. Det lykkedes mig dog at få et telefoninterview, hvor det hurtigt fremgik, at han havde stor skepsis over for mig pga. min tilknytning til DTU, som han mener, har haft en meget uheldig og partisk rolle i hele processen. Ligeledes var Jochum Kirsebom skeptisk over for mit projekt, men dog mere imødekommende.

Den der nok har følt sig mest isoleret i forhandlingerne om testcenterets placering er Johs. Poulsen fra det Radikale Venstre, idet han blev holdt ude fra forhandlingerne sammen med Enhedslisten. Han er dog professionel og anerkender sit nederlag, selvom han er meget vred over den måde, sagen er blevet håndteret på.

Det sidste punkt er nok det, man som interviewer kan arbejde mest med, idet man kan lade den interviewede styre, hvad der skal tales om. Helt bevidst stillede jeg alle de interviewede et meget åbent spørgsmål: "Hvordan har du oplevet processen, der har ledt frem til at testcenteret skal ligge i Østerild?". Undervejs har jeg spurgt ind til noget af det, der er blevet sagt, men ikke kommet med nye spørgsmål om emner, som ikke er dukket op af sig selv (aktiv lytning). Strategien har været til at få den interviewede til at sige så meget som muligt om, hvad de har oplevet som det mest væsentlige med så lidt påvirkning af min tilstedeværelse som muligt.

Stemning og tillid i interview situationen er afgørende for kvaliteten af den information, der kommer frem. Således er empati og evnen til at forstå en parts perspektiv og referenceramme er et vigtigt redskab i forbindelse med en mægling (Deutsch, 2006: 61). Empati har også her spillet en rolle, og specielt i mine interviews med lodsejerne, som jo er dem, der har udtrykt størst skepsis over for mine hensigter. Den stærke part, miljøministeren og til en vis grad Jan Hyldberg fra Vindmølleindustrien, har været meget imødekommende, men stadig forsigtige i deres udtalelser.

Sammenfattende kan man sige, at neutralitet ses som en nødvendig egenskab for tredjeperson (mægler eller betragter) i den løsningsorienterede konfliktløsningsmodel, mens begrebet neutralitet får en anden rolle i den transformative og den narrative model, fordi man anser neutralitet som en umulighed. Så længe tredjeperson er bevidst om sit moralske udgangspunkt, anses neutralitet ikke som et problem, da modellerne er procesorienteret, hvor det er parternes relation der er i fokus, mens udfaldet af en mægling træder i baggrunden. Bortset fra den afgrænsende indledning har interviewene forløbet som et microflow, som det kendes fra den transformative model (Vindeløv, 2008: 22), nemlig som en anmodning respons proces, hvor den interviewede fører ordet, mens interviewerens spørger ind til det der bliver sagt. Interviews har været en nødvendig del af udredningen for at forstå diskursen ud fra et konfliktteoretisk synspunkt, fordi man får en bedre fornemmelse af en tekst, og de følelser der ligger bag når man har talt med forfatteren.

Magt

I alle konfliktsituationer er det relevant at forholde sig til parternes magtforhold. I sagen om placeringen af testcentret er det helt åbenbart, at magt spiller en væsentlig rolle, da det er en lille håndfuld borgere og græsrodsorganisationer, der er oppe imod staten. Der er tale om en asymmetrisk konflikt hvor den svagere part, som bærer konfliktens konsekvenser. Den mere magtfulde kan lettere bagatellisere eller ignorere problemet.

Inden jeg ser på, hvordan parterne forsøger at fastholde eller ændre magtforholdet, vil jeg kort redegøre for magtbegrebet, som på ingen måde er et entydigt (Vindeløv, 2008 p. 262). Jeg forsøger på denne måde at bruge magt som en forklarende parameter i analysen af korrespondancen af det nationale testcenter, hvor der ikke er tale om mæglingssituation, og hvor der heller ikke har været direkte forhandlinger mellem alle parterne.

Heldigvis referer både den narrative model (Windslade & Monk, 2008: 110) og diskursteori (Phillips, 2008: 267) til Foucaults magtbegreb. Foucault siger, at magt ikke tilhører nogle bestemte agenter (f.eks. staten, bestemte individer eller interesseorganisationer), men er spredt over forskellige sociale praksisser. Magten kan både være positiv (produktiv) og negativ (undertrykkende). Magt kan således skabe muligheder i sociale sammenhænge, hvor den ikke blot kan bruges til at opnå noget bestemt, men også kan udfordres og flyttes rundt mellem agenterne, i og med, at den defineres af diskursen. Endelig siger Foucault, at magt altid er sammenkoblet med viden. Hans formål er, at vise at man ikke kan se bort fra magten i samfundet, sådan at magten kan lokaliseres til f.eks. staten eller regeringen og samtidig isoleres fra f.eks. videnskaben. Tværtimod er magten allestedsnærværende som en produktiv faktor (Andersen, 1999: 97).

Individets magt

For at gøre magtbegrebet mere operationelt i analysen af konflikten omkring det nationale testcenter kan det være nyttigt at anskue magten ud fra et individperspektiv. Vindeløv (2008: 263) beskriver fire perspektiver (med henvisninger til Colemann, 2000) (min rækkefølge):

1. Magt over: Evnen til at få nogen til at gøre noget de ellers ikke ville have gjort
2. Magt til: Nok magt til at opnå det man gerne vil uden at være unødigt hindret af nogen eller noget
3. Magt med: Anvisning af muligheder i en fælles indsats og til fælles gavn frem for tvang
4. Magtløshed: Fra et konstruktivistisk synspunkt giver det ikke mening at være magtesløs. Foucault's argument er, at magt ikke er så centraliseret, som f.eks. strukturalisterne mener. Ikke desto mindre kan der være tale om marginale situationer, hvor magt bliver centraliseret, og situationer hvor magten er svær tilgængelig.

I konflikten omkring det nationale testcenter er det regeringen, der har haft *magt til* at:

Citat "Regeringen har besluttet at placere et nyt nationalt testcenter for hav- og landvindmøller i Østerild klitplantage" (brev fra miljøministeriet til lodsejerne d. 30.09.2009), hvilket igen giver dem *magt til* at ekspropriere lodsejernes ejendomme. Det sidste betyder så, at de har magt over lodsejerne, idet de kan få dem til at flytte, hvilket de mange protester tyder på, at de ellers ikke ville have gjort. Regeringen har også magt til at kompensere lodsejerne økonomisk.

Modstanderne at testcenterets placering forsøger at udfordre miljøministerens (regeringens) magtbeføjelser på forskellig vis. DN er tydeligvis frustreret over først at blive inddraget meget sent i processen, hvor beslutningen omkring placeringen allerede er taget. På den måde er de blevet udelukket fra at være med til at anvise naturmæssige bæredygtige placeringer (*magt med*). I et forsøg på at få denne indflydelse lavede DN sine egen undersøgelser, hvor man fremkommer med alternative løsningsforslag, der efter deres mening havde en meget bedre balance mellem økonomiske, menneskelige og miljø- og

naturmæssige konsekvenser. Imidlertid kunne DN ikke få oplyst de kriterier, som lå til grund for beslutningen, hvorfor mange af forslagene kunne udelukkes på forhånd. Den "ballade" (udtrykket stammer både fra miljøministeren såvel som fra Jan Hyldeberg, Vindmølleindustrien) som DN's rapport har foranlediget har besværliggjort ministeriets arbejde, da det har betydet, at ministeriet har skullet forholde sig til et nyt element i diskursen; nemlig yderligere placeringer af testcenteret ud over de to, som allerede var blevet bedømt som uegnede. Således kan man også tale om ministeriets brug af *indirekte magt* idet man kun har inddraget vindmølleindustrien og Risø-DTU i planlægningen af placeringen af testcenteret. Dette understreges af, at de personer, der siden har søgt aktindsigt i dokumenter fra før offentliggørelsen af placeringen d. 30. september 2009, er blevet afvist. Begrundelsen er, at det har været udkast til materialer og baggrundsnotater udarbejdet direkte med henblik på forelæggelse på møder mellem ministre i regeringens økonomiudvalg, som er undtaget retten til aktindsigt jf. offentlighedslovens § 10, nr. 1. I det hele taget har regeringen i denne sag holdt kortene meget tæt til kroppen og end ikke inddraget Danmarks Miljøundersøgelser, DMU, som dog af egen drift lavede en undersøgelse af miljøpåvirkningen af et testcenter og fandt at en placering ved Stavning ville give færrest konflikter i forhold til fugle, dyr og naturtyper (Miljøstyrelsen, 2010).

At offentligheden ikke er blevet inddraget er blevet kritiseret af juridiske eksperter med henvisning til Århus konventionen:

Citat "Loven om miljøvurdering af planer og programmer har til delformål at opfylde Århus-konventionens formål at give offentligheden mulighed for at deltage i beslutningsprocesser, og det ser ud til, at beslutningsprocessen omkring udpegningen af testcentret ikke har levet op til det." (Ivar Lyhne, Ålborg Universitet i brev til Miljøcenter Århus d. 1. oktober 2009).

I min samtale med miljøministeren, var det faktisk dette punkt hun gerne have set håndteret anderledes. Hun vil have foretrukket en mere åben proces om placeringen med henvisning til de gode erfaringer fra anlæggelsen af motorvejen ved Silkeborg. På den måde går hun faktisk i rette med sig selv, og hendes læserbrev i Jyllands-Posten d. 2.05.10.

Citat "Jeg ved ikke, om JP kender til fortilfælde af anlægslove, hvor den fysiske placering har ligget helt åben frem til tredjebehandlingen i Folketinget?"

Til gengæld er ministeren glad for, at flere parter nu er inddraget i diskussionen om, hvordan man kan afværge de miljømæssige konsekvenser mest muligt, og henviser til at der nu skal fældes langt mindre skov end i den oprindelige plan.

Effektiv magt og bæredygtigt resultat

Betingelserne for effektiv magt er kontrol over de ressourcer, der skaber magt, motivation til at influere andre, evner til at omsætte ressourcer til magt og god dømmekraft i brugen af magt, så det er passende med hensyn til type og størrelsesorden i situationen (Coleman, 2006: 125). I forhold til disse betingelser har miljøministeriet ikke været særligt heldig. De har ikke omsat de ressourcer, de har haft til rådighed, (blandt andet DMU's kompetence inden for miljøvurdering), og heller ikke givet sig selv tid til at lave et ordentligt forarbejde, herunder VVM-redegørelsen som bl.a. af DN er blevet betegnet som noget sjusk. Det virker som om, at man har været så sikker på at have flertal for planloven om testcenterets placering, at man har forsømt at motivere partiernes miljøordførere i folkettinget. Dette medførte i en længere periode en del usikkerhed om, hvorvidt regeringen på forhånd havde et flertal eller ej. Mht. bæredygtighed skriver Coleman at et bæredygtigt resultat kun sikres ved langsigtet strategisk tænkning, samt evnen til at læse ændringer i situationen og identificere negativ feedback (ibid.: 125). Miljøministeren har efterfølgende sikret et bredt flertal ved dels at lave VVM-vurderinger på alternative placeringer, reduceret fældning af træer, samt øget mængden af erstatningsskov. I forhold til lodsejerne virker det imidlertid ikke, som om

man har været imødekommende, men det er dog en mulighed at give dem en øget erstatning ved ekspropriation.

Magtesløshed, primær- og sekundær magt

Man kunne herefter forstå, hvis lodsejerne står tilbage med en følelse af magtesløshed. Imidlertid indeholder Foucault's magtbegreb som nævnt ikke magtesløshed - alle besidder en eller anden form for magt. I det følgende vil jeg se på, hvad lodsejerne har gjort for at få indflydelse på beslutningsprocessen. Fra diskursanalysen er det helt tydeligt at lodsejerne har forsøgt sig med at lave alliancer til flere sider. Der henvises i flere omgange til DN's undersøgelser og udtagelser. Siden forsøger man med argumentet "miste den brede opbakning i befolkningen" over for vindmølleindustrien, i håbet om at de vil gøre deres indflydelse gældende og placere testcenteret et andet sted. Til sidst i processen kommer man med trusler om at bringe sagen for EU-domstolen, samt andre former for trusler. I det hele taget gør man meget for at fremstille valget af Østerild som uetisk på grund af tab af naturværdier og konsekvenserne for de mennesker, der bor i området.

Ifølge Coleman kan magt operere på to adskilte niveauer: En der regulerer interaktionen af aktørerne i en given kontekst, kaldet primær magt og en, der fastlægger selve konteksten, kaldet sekundær magt (Coleman, 2006: 123).

Truslerne om at bringe sagen for EU-domstolen er helt reelle, og et eksempel på primær magt, nemlig muligheden for at ændre politikken på området inden for de givne rammer ved hjælp af domstolene. Samtidig forsøger man at beklikke de normer (naturesyn og etik), der ligger bag beslutningen og kalder den udansk og uden fortilfælde, hvilket er et eksempel på sekundær magt. Vejen til EU domstolen er forholdsvis kort, og her har lodsejerne en god alliance med DN. Derimod kræver værdikampen om det etiske i at placere testcenteret i Østerild en langt større indsats, hvor medierne kommer til at spille en vigtig rolle. Det er også lykkedes lodsejerne at få Jyllands-Posten til at argumentere imod testcenterets placering. Således bruger avisen lederpladsen til at kritisere miljøministeriets håndtering af sagen. Avislederne har gjort så meget indtryk, at den nuværende miljøminister følte det nødvendigt at forsvare sig selv og ministeriet i et skarpt læserbrev.

Magt i udspillet

Sara Cobb (1994) har undersøgt, det hun har kaldt "the problem of the first speaker" eller problemet med den, der taler først. Hendes forskning fokuserede på, hvordan den, der først fortæller sin historie, gør mere end blot tager sin tur. Vedkommende etablerer også en grad af narrativ kontrol over det sted, hvorfra den næste i rækken må svare. Således må den, der får ordet efter den første taler, forholde sig til det, som den første har sagt og må tale ud fra en pre-defineret position, med mindre man ligger stor energi i at afvise denne position. Efterhånden som den første fortolker sin historie, skitseres et kort af relationer omkring konflikten og positionerer alle andre inden for disse relationer (Windslade & Munk 2008: 55). Den, der har udspillet, har således en privilegeret position til at præge konfliktens forløb. Windslade og Munk tager dette punkt et skridt videre og henviser til den russiske filosof Bakhtin's arbejde, der siger at: alle ord er rettet mod et svar og kan ikke undslippe det svar, der forventes (Bakhtin, 1981: 54). Det vil sige, at når man siger noget, er man under stærk indflydelse af den reaktion, man forventer fra modtageren. Hvis dette kædes sammen med det ovenstående, fremstår et relationelt syn på kommunikation, hvor der fokuseres på de refleksive aspekter af dialogen. Således bør man kunne fornemme adressentens indflydelse i de valgte ord, kommunikationsstil og retoriske strategier, der anvendes i selve indholdet (Windslade & Munk 2008: 56).

Hvis vi overfører dette til konflikten omkring placeringen af testcenteret, så er det miljøministeriet, der har haft udspillet i kraft af henholdsvis en pressemeddelelse og et brev til de berørte lodsejere d. 30.10.2009. Pressemeddelelsen og brevet til lodsejerne er også udformet på forskellig måde. I pressemeddelelsen er

der lagt meget vægt på, hvor vigtig testcenteret er for danske interesser, og der henvises til citater fra miljøministeren selv. Det virker, som om man er meget bevist om pressemeddelelsens målgruppe og gør meget ud af at begrunde dels testcenterets vigtighed, dels dets placering i Østerild. Man legitimerer også beslutningen ved at henvise til, at Thisted kommune på forhånd har erklæret sig positiv over for udpegningen.

I modsætning hertil fremstår brevet til lodsejerne fuldstændig blottet for metakommunikation. Meta-kommunikation er betegnelse for, når tekst kommunikerer om sig selv. Det vil sige kommunikationen afkoder eller dekonstruerer sig selv. I følge Tanja Juul Christiansen, ph.d. i retorik (personlig kommunikation), betyder fraværet af metakommunikation, at brevet bliver uegnet til at formidle det ret chokerende budskab. Endvidere er brevet underskrevet af en ukendt embedsmand og ikke den ansvarlige minister (se figur 3). Herved forspilder ministeriet en chance for at skabe et privilegeret udgangspunkt for en dialog med lodsejerne. Lodsejerne har kaldt brevet for arrogant, og at de dermed føler sig umyndiggjort. Både ud fra et narrativt såvel som fra et transformativt perspektiv begår miljøministeriet her en stor fejltagelse ved ikke at tage kontrol over historien og ved at umyndiggøre lodsejerne, hvorved man får meget svært ved at få lodsejerne til at anerkende fornuften i placeringen af testcenteret i den efterfølgende dialog.

Bush og Folger referer til et skift i moral og social vision i moderne vestlig kultur, der går fra en individualistisk til en relationel og interaktiv opfattelse. De hævder at: *“it is now possible and necessary to go still further and to achieve a full integration of individual freedom and social conscience, in a relational social order enacted through new forms of social processes and institutions”* (Bush & Folger, 2005: 24). Man må så konstatere, at miljøministeriet d. 30.10.2009 ikke har gennemgået et sådan skifte. Sidenhen har den nuværende miljøminister dog etableret en bedre relation mellem nogle af parterne, i form af et udvalg hvor bl.a. DN sidder med til bords. Lodsejerne er stadig ikke repræsenteret, og spørgsmålet er, om det ikke også er for sent.

Sammenfattende anvender analysen det konstruktivistiske magtbegreb, som det beskrives af Foucault, og anerkender dermed ikke magtesløshed. Det kan da også vises, at lodsejerne faktisk er ret effektive med anvendelsen af både primær magt, klagen til EU domstolen, og sekundær magt i form af læserbreve og andre aktiviteter der giver dem opmærksomhed. Endelig ser det ud til, at miljøministeriet ikke har etableret et dårligt samarbejds-klima overfor de berørte parter på modstanderne siden generelt og lodsejerne specifikt i deres udspil i form af et brev til lodsejerne, der opfattes som meget arrogant, og ved at holde beslutningsprocessen lukket. Generelt om diskurs kan man erfare at det kan understøtte og forandre magtforhold, og vægten af argumentationen afhænger ikke kun af retoriske evner men også af legitimitet og troværdighed. Det vil sige, at diskurs kan blive et strategisk værktøj til at opnå magt til at gennemføre eller forhindre noget. Det er selvfølgelig nødvendigt at kunne argumentere for sin sag på en let forståelig måde, men kan det også lykkes at få modparten til at fremstå som illegitim og utroværdig, kan magtforholdet ændres.

Besvarelse af spørgsmål 1

I dette og næste afsnit vil jeg forsøge at besvare de spørgsmål, som jeg stillede i problemformuleringen.

Kan beslutningen om at placere testcenteret i Østerild betegnes som demokratisk, og giver det overhovedet mening at tale om en demokratisk beslutningsproces? Umiddelbart må man svare nej på grund af den lukkede proces. Et demokrati indbefatter, at borgerne har en mulighed for at øve indflydelse på de politiske beslutninger og at kontrollere magthaverne. Imidlertid fremgår det af magtudredningen, at den lukkede proces er en tendens i den danske lovgivning, ud fra logikken om at undgå at medier og offentlighed kan mobilisere modstand mod upopulære beslutninger (Togeby, 2009: 33). Altså er den lukkede proces omkring placeringen af testcenteret ikke usædvanlig. Imidlertid tænder det advarslamper

hos en konfliktmægler, idet en sådan procedure umyndiggør borgerne. Det vil gøre det meget vanskeligt for borgerne siden hen at anerkende nødvendigheden af en sådan beslutning, som det vil fremgå af besvarelsen af de næste to spørgsmål. Konsekvensen kan være uro og civil ulydighed, fordi borgerne føler sig krænket af magthaverne.

Besvarelse af spørgsmål 2

Besvarelsen af dette spørgsmål er samtidig en kritik af analysen, som jeg lovede under motivationen af spørgsmålet i indledningen.

Socialkonstruktivismen hævder i sin yderste konsekvens, at alt er resultatet af menneskelige fortolkninger, og at der ikke eksisterer en bagvedliggende entydig sandhed. Denne påstand, om at alt er relative fortolkninger, er efter min mening at gå for vidt.

Heldigvis er det muligt at skelne mellem forskellige former for socialkonstruktivisme. Med bistand fra Søren Wenneberg kan man beskrive en mindre prætentiv form for socialkonstruktivisme: *det kritiske perspektiv*. I det et kritiske perspektiv er man blot kritisk over for naturligheder eller noget, man tager for givet. Man kan således ikke tage overfladen – det naturlige – for givet, men lede bagved efter de oprindelige/faktiske mekanismer og sammenhænge (Wenneberg, 2002).

Den narrative model

Den narrative model er dannet ud fra den postmoderne teori om kulturel konstruktivisme. Teorien siger, at mennesker giver livet mening som en funktion af historier og værdier i deres kultur. Der er ingen modsætningsforhold mellem kulturel konstruktivisme og socialkonstruktivisme. Kulturel konstruktivisme siger, at viden og virkelighed er produkt af deres kulturelle kontekst (religion, sprog, traditioner osv.). I bogen "Practicing Narrative Mediation", skriver Winslade & Munk således: "Discourse theory provide a language with which to address dominant and subjugated cultural influences at work in conflict situations" (Winslade & Munk, 2008: 121).

Den transformative model

Den transformative model blev først beskrevet af Robert A. Baruch Bush og Joseph P. Folger i "The Promise of Mediation in 1994", som et opgør med den løsningsorienterede model.

Den transformative models videnskabssteoretiske tilhørsforhold er ikke helt klart. I bogen forsøger Folger og Bush at vise, hvordan diskursen omkring mægling er koblet til en bredere ideologisk orientering om den sociale verdens beskaffenhed, struktur og processer: "the discourse that occurs within and about mediation is linked to broad ideological orientations about the nature of the social world, its structures and processes." (Folger & Bush, 1994: 6). Således beskrives den transformativ model som en relationsideologi, i modsætning til den løsningsorienterede model, som er baseret på en individualistisk ideologi. Relationsideologien kommer til udtryk, når man bevidstgøres om et fælles humanitært tilhørsforhold, og ikke blot ser andre som objekter, der kan bruges til egen vinding (individualistisk ideologi). Herved bevæger individet sig fra en lavere til en højere tilstand af eksistens: "in developing conscious awareness of others' common humanity, instead of regarding others as things to be used for one's own ends, the individual moves from a lower to a higher state of being" (Ibid.: 20).

Folger og Bush referer således til ideologier, der har forskellige opfattelser af verden.

I en senere udgave af "The Promise of Mediation", refereres til diskurs som et fokuspunkt for den transformative model: "The focus of the transformative framework on discourse and social interaction in a dynamic, moment-by-moment social process" (Della Noche, 2001: 77, 81; Bush & Folger, 2005: 110).

Jeg vil således konkludere, at den transformative model mere eller mindre er baseret på socialkonstruktivisme, hvilket retfærdiggør at bruge modellen i forlængelse af diskursanalyse. En analyseform der ellers selv anvender i deres analyse af kritik af mægling, og hvordan den kan imødekommes ved at basere mægling på ny form for social ideologi.

Den løsningsorienterede model

Den løsningsorienterede model tager udgangspunkt i positivisme og lægger vægt på kausale love for sociale fænomener. For positiverne er metode og empiri strengt adskilt ud fra en forståelse om, at man gennem en række metodiske forskrifter kan analysere empirien og herved opnå objektiv erkendelse. Dette er i direkte modsætning til socialkonstruktivismen, hvor metode og empiri flyder sammen, og hvor man netop ikke mener, at der findes objektive sandheder. Det vil derfor ikke give mening at kombinere diskursanalyse og den løsningsorienterede model. I besvarelsen af spørgsmål 3 og 4, ser jeg bort fra diskursanalysen i den løsningsorienterede models svar.

Besvarelse af spørgsmål 3 og 4

De resterende to spørgsmål vil nu blive besvaret ud fra tre konfliktteoretiske perspektiver; det narrative; det transformative, og det løsningsorienterede perspektiv. Jeg repeterer først de to spørgsmål:

3) Kunne miljøministeriet have grebet beslutningen om placering af testcenteret i Østerild anderledes an?

4) Kan miljøministeriet på nuværende tidspunkt foretage sig noget, som vil få de fleste parter til at opfatte processen som fair?

Den narrative models svar på spørgsmål 3 og 4

Den narrative model kredser om udvikling af en relation, som ikke rummer konflikt. Den bygger på dialog, der inkluderer respekt, forståelse og samarbejde (Vindeløv, 2008: 23). Folks historier tages alvorligt, fordi man mener, at de er i stand til at forme oplevelser, influere tankegang og konstruere relationer (Windslade & Munk, 2008: 1).

Spørgsmål 3: Fra et narrativt perspektiv skaber den allerførste kontakt mellem miljøministeriet og lodsejerne en meget dårlig relation. Her opstår historien om de arrogante og magtfuldkomne myndigheder. Siden kommer der historier om usandheder, fejloplysninger og manipulation. Denne dårlige relation kunne i stor udstrækning være undgået, hvis man havde kommunikeret mere åbent fra start. Det gælder både konfliktpunktet om naturværdier, men i særlig grad beslutningsgrundlaget, fordi man her kan undgå en masse mytedannelse ved at have en transparent og grundig miljøvurdering.

Spørgsmål 4: Relationen til DN er i nogen grad genskabt i og med, at de nu er med i forhandlingerne. Men dialogen mellem DN og miljøministeren virker stadig noget anstrengt. Til gengæld ser det ud til, at relationen mellem forligspartierne og regeringen har lidt skade, efter kammeradvokaten har vurderet, at der er fejl i VVM-redegørelsen. VVM-redegørelsen må selvfølgelig forbedres, men en decideret mægling mellem parterne og miljøministeren vil kunne hjælpe med at få fokus på problemet frem for at få ansvaret placeret hos ministeren eller en embedsperson.

Med hensyn til lodsejerne vil en mægling efter den narrative model kunne identificere åbninger til alternative historier end de meget negative, der hersker i øjeblikket. Historier der kan afsløre, hvilken relation lodsejerne kunne tænke sig i det videre forløb om placeringen af testcenteret. En ting er, at lodsejerne er meget berørte af ekspropriationen af deres ejendom, en anden er, hvad den pågående konflikt gør ved dem. I hvert fald bruger mange af lodsejerne rigtig meget energi på deres kamp for at møllerne ikke skal op i Østerild.

Endelig vil det være en god ide at arbejde med brevkulturen, der i øjeblikket præges af kancellisprog og klodsede konstruktionsmåder, som kan virke stødende eller arrogante.

Den transformative models svar på spørgsmål 3 og 4

Den transformative model er eksPLICIT værdibaseret og ultimativ procesorienteret. Hovedtesen er, at en part må føle sig respekteret eller myndiggjort (empowerment), før det er muligt at se sagen fra modpartens synspunkt bare nogenlunde klart og dermed anerkende andre problemer og positioner (recognition) (Vindeløv, 2008: 23).

Spørgsmål 3:

I brevet til lodsejerne er der ingen spor af anerkendelse trods det chokerende budskab til lodsejerne. Det er skrevet i et passivt kancellisprog, og uden metakommunikation, der forklarer den beslutning, man er kommet frem til. Den retorik, der anvendes blokerer for al videre kommunikation, og dermed mister en oplagt chance for at vække lodsejernes iboende evne til at se sagen fra andre perspektiver end deres eget. Ligeledes burde DN have været inddraget meget tidligere med en anerkendelse af deres ekspertise på området. Det ville have skabt en hel anden arbejdsro, med hensyn til at finde den optimale placering, og hvordan der skulle kompenseres for miljø- og naturmæssige konsekvenser.

Spørgsmål 4:

Det har været et klogt træk fra miljøministerens side at tage DN med i forhandlingerne, som også har fremmet velviljen hos forligspartneren, hvilket fremgår af betænkningen til loven.

Den transformative model har som nævnt fokus på anerkendelse, og man kan mene, at By – og Landskabsstyrelsens første brev til lodsejerne har gjort relationen meget vanskelig at genoprette. Hvis miljøministeriet vil forbedre relationen til lodsejerne skal der vises forståelse og respekt for deres situation. Det kunne være ved at tage dem med i diskussionerne om, hvordan testcenteret skal indrettes og måske offentligt beklage, at man har grebet processen uhensigtsmæssigt an. Miljøministeren kunne overveje et kontakte en mægler, og i et forsøg på at transformere konflikten med lodsejerne. Succesen i denne mægling skal ikke måles ud fra, om der kan opnås en aftale, men ud fra lodsejernes krav på at blive hørt. Målet er, at få dem til at opfatte proceduren som fair og med muligheder uanset resultatet af mæglingen (Saul and Sears, 2010).

Den løsningsorienterede models svar på spørgsmål 3 og 4

I den løsningsorienterede model er der fokus på de behov, der ligger bagved parternes positioner. Det er en individualistisk model, hvor relationerne er af mindre betydning (Vindeløv, 2008: 21). Man har fokus på at forhandle sig frem til en win-win situation, hvor alle parter føler de har fået noget ud af forhandlingerne. I svære forhandlinger bruger man klarhed over sin BAF (bedste alternativ til forhandling), til at vurdere omkostningerne ved at komme med indrømmelser. Endelig skal man forlange objektive kriterier som grundlag for forhandlingerne. I analysen af konflikten ud fra et løsningsorienteret perspektiv, kan jeg ikke referere til diskursanalysen, men må udrede konflikten på anden vis. Teksterne vil så at sige blive læst med andre briller, hvor alle følelsesmæssige udtalelser er underordnede. Havde jeg i udgangspunktet lagt mig fast på den løsningsorienterede model, ville jeg have foretrukket at gennemføre et struktureret eller semi-struktureret interview, med spørgsmål, der spurgte ind til kausalitet i de observerede fænomener. På trods af dette handicap omkring udredningen af konflikten, vil jeg i det følgende forsøge at besvare de sidste to spørgsmål fra problemformuleringen ud fra den løsningsorienterede model.

Spørgsmål 3:

Hovedårsagen til DN's modstanden er, at der nu er gjort op med et med næsten tohundrede års princip om, at man ikke må bygge i fredskov. Hvis det alligevel er nødvendigt f.eks. i forbindelse med et vejbyggeri, er der regler om at den skov, der forsvinder, skal kompenseres andet sted i et forhold, der ligger mellem 1:1,1 og 1:2. DN' finder miljøministeriets udspil med erstatningskov 1:1, hvoraf noget kan være privat skov, for helt utilstrækkelig. Andre forhold så som afværgeforanstaltninger for øget kvælstofudledning og

genskabelse af klitheden er også kardinalpunkter for DN. Samtidig arbejder DN tæt sammen med Dansk Ornitologisk Forening DOF, hvorfor man også må være forberedt på at forhandle om konsekvenserne for fuglelivet, specielt fordi Østerild grænser op til et internationalt fuglebeskyttelsesområde.

Med denne analyse af DN's interesser, kunne miljøministeriet på et tidligt tidspunkt have påbegyndt forhandlinger. Det er således muligt at DN vil se det som en win-win situation, hvis regeringen ville gå med på en stramning af skovloven, da dette er hjerteblod for foreningen og samtidig kan være en garanti for at fældning ad Østerild ikke er en glidebane, hvor det nu bliver lettere at kompensere for skovloven.

At insistere på objektive kriterier er en anbefaling man finder i den løsningsorienterede model (Fisher & Ury, 1992). Da forarbejdet til lovforslaget er gennemført på kort tid, har man gjort sig sårbar over for modstandernes kritik, hvilket ses ud af de voldsomme udfald mod af VVM-redegørelsen. Under alle omstændigheder må VVM-redegørelsen forbedres for, at den kan fremstå som et mere objektivt beslutningsgrundlag.

På et meget tidligt tidspunkt kunne miljøministeriet have benyttet sig af DN's ekspertise (evt. i samarbejde med DMU). Dette alene af den grund at DN har et behov for at retfærdiggøre sin eksistensberettigelse ved ikke kun at indsende klager, når de mener, at loven er overtrådt, men at deres ekspertise også udnyttes konstruktivt.

Med hensyn til lodsejerne er der nok ikke tvivl om, at nogle af lodsejerne vil stille sig tilfreds med økonomisk compensation, mens andre ikke vil (Jochum Kirsebom – personlig kommunikation). Det afgørende er at komme ind på et meget tidligt tidspunkt og tilbyde en økonomisk compensation i forbindelse ekspropriationen, som lodsejerne finder fair.

Hvorvidt man har kunnet give Johs. Poulsen indrømmelser er nok tvivlsomt, da han ligger lige så fast på, at testcenteret skal ligge i Stavning, som regeringen ligger fast på Østerild. Når DMU også peger på Stauning falder det tilbage på om forarbejdet er gjort godt nok fra miljøministeriets side, og om VVM-redegørelsen kan betragtes som objektiv.

Spørgsmål 4:

Ved at inddrage DN i forhandlingerne om gennemførelse af planloven, og ved at lave betydelige natur og miljømæssige forbedringer til det oprindelige forslag har man allerede givet en del indrømmelse til DN. De forhandlingsemner, der er nævnt under svaret til spørgsmål 3 vil stadig være aktuelle, men forhandlingerne er nok besværlig gjort på grund af det sene tidspunkt i forløbet. På nuværende tidspunkt bør miljøministeriet nøje overveje, hvad de kan opnå ved en forhandling, og gøre sig klart hvad alternativet er til en forhandlingsløsning (BAF). For eksempel hvad en fortsatte konflikt betyder for befolkningens opbakning til vindmøller som alternativ energikilde.

Lodsejerne bliver svære at få med i forhandlingerne igen. Ganske vist kan man tilfredsstille nogle af dem med økonomisk compensation, men man står tilbage med en hård kerne, som er på de øverste trin på konfliktrappen, og man får meget svært ved at få dem i tale. Når miljøministeriet alligevel skal prøve, at undersøge hvad lodsejerne eventuel kunne kompenseres med, er det fordi, det er lykkedes dem at få medvind i pressens dækning af sagen.

Løsgængerne lægger sig tæt op af DN, men lodsejerne har ikke formået at få S, SF og DF til at lytte til deres argumenter. Omvendt har kammeradvokaten vendt tommelfingeren nedad til VVM-redegørelsen, og man må forvente, at forligsparterne vil tage sig dyrt betalt, hvis de skal stemme for anlægsloven.

Endelig kunne man overveje at forhandle med vindmølleindustrien om, hvorvidt der findes helt andre måder, hvorved man kan fremme produktion af energi fra vindmøller og dermed skabe en win-win situation.

Konklusion

Det er måden altså... Sådan begynder en revyise fra 1948 af Arvid Müller, fremført af Clara Østø på Frederiksberg Teater. Teksten beskriver hvordan måden, hvorpå tingene bliver sagt er lige så afgørende – eller måske mere afgørende for, hvordan budskabet modtages – godt eller skidt.

Bevidsthed omkring kommunikation og retorik er meget central i konfliktteori (Windslade & Munk, 2008: 20, Fisher and Ury, 2007: 50), og denne analyse har vist, at konflikten hurtigt bliver optrappet fordi miljøministeriet anvender et klodset og passivt kancellisprog i deres kommunikation med specielt lodsejerne. Det anbefales at arbejde med en kommunikationskultur i miljøministeriet, der kan skabe en bedre relation mellem parterne, og som kan give grobund for konstruktiv dialog og forhindre destruktive historier.

En diskurs kan anvendes som et strategisk værktøj til at opnå magt nok til at gennemføre eller forhindre noget. Således har diskursanalysen vist, at lodsejerne og Danmarks Naturfredningsforening faktisk er ret effektive med anvendelsen af både primær magt i form af klagen til EU, og sekundær magt i form af læserbreve og andre aktiviteter hvor ved de når langt ud med deres budskaber.

Diskursanalyse, som metode til udredning af en kompliceret konflikt med mange parter, kan være et godt udgangspunkt til både en narrativ og en transformativ tilgang til konfliktløsning. Diskursanalyse kræver dog en vis træning og er noget tidskrævende. Derimod, kan diskursanalyse ikke bruges i forbindelse med den løsningsorienterede model. Det skyldes modellens videnskabsteoretiske tilhørsforhold, som er positivismen, hvor metode og empiri er strengt adskilt, i modsætning til socialkonstruktivisme, som de to andre modeller tager udgangspunkt i.

Diskursanalysen har vist, at mange af de emner, der har været i spil, nok kan betragtes som konfliktemner, men at der hersker en form for politisk stabilitet omkring dem. For eksempel forsvinder emnet, om hvorvidt testcenteret er af national interesse, hurtigt fra diskursen. Modstanderne indser formentligt at placeringen af testcenteret er afkoblet fra testcenterets nytteværdi, og fokuserer herefter på andre kritikpunkter. Der er strid om, hvordan emnerne "naturværdi" og "beslutningsgrundlag" skal fastlægges. Mens det første punkt er meget værdiladet, kan det andet punkt imødekommes med en grundigere VVM-redegørelsen, hvor alternativer inddrages. Dette er da også blevet konsekvensen af DN's klage til EU-kommissionen og EU-parlamentet, samt kammeradvokatens kritiske udtalelser om VVM-redegørelsen.

Åbenhed og inddrager alle involverede parter ligger i forlængelse af en mere imødekommende retorik, som anbefales ovenfor. Miljøminister Karen Ellemann, er opmærksom på at specielt den lukkede proces har været medvirkende til konfliktens eskalering (personlig kommunikation). Uanset hvilken konfliktteoretisk model man tager udgangspunkt i må man være kritiske over for den lukkethed, processen har været præget af. Således kan man i litteraturen finde evidens for, at en betinget åben proces øger mulighederne for et konstruktivt samarbejde uden nødvendigvis at føre til overdrevne krav fra modpartens side (Axelrod, 1984).

Ministeriet kan ikke gøre processen om, men man kan forbedre det for tiden meget dårlige forhandlingsklima. For eksempel skal forhandlingerne med DN fokusere på indrømmelser i forhold til natur- og miljølovgivning. I forhold til lodsejerne skal ministeriet tilbyde en kompensation, der er af en størrelsesorden, der både kompenserer for deres økonomiske tab, samt anerkender de følelsesmæssige aspekter af

ekspropriationen. Man forvente, at der findes en standhaftig kerne af lodsejere, der føler sig så krænkede at de ikke vil acceptere selv en meget stor kompensation.

Den mangelfulde VVM-redegørelse, er meget problematisk, da det sætter spørgsmålstegn ved hele processens legitimitet, og efterlader en berettiget følelse af at processen ikke har været retfærdig. Dette sammen med lodsejernes effektive kampagne i medierne kan meget vel få en afsmittende negativ effekt på den folkelige opbakning til vindmøller.

Sammenfattende anbefales det:

- At arbejde kommunikationskulturen i miljøministeriet, for derigennem at skabe en bedre relation mellem parterne, og som kan give grobund for konstruktiv dialog og forhindre destruktive historier
- At anvende diskursanalyse til udredning af en kompliceret konflikt med mange parter
- At anvende en betinget åben proces i forbindelse med anlægslove fordi det øger mulighederne for et konstruktivt samarbejde uden nødvendigvis at føre til overdrevne krav fra modpartens side
- At fokusere på indrømmelser i forhold til natur- og miljølovgivning i forhandlingerne med DN
- At tilbyde lodsejerne en kompensation, der både kompenserer for deres økonomiske tab, samt anerkender de følelsesmæssige aspekter af ekspropriationen
- At være opmærksom på den skade modstandernes kampagne kan have for vindmøllers goodwill
- At legitimere beslutningsprocessen ved at involvere f.eks. DMU og DN i en ny VVM-redegørelse.

Litteraturliste

- Andersen, N.Å. (1999) Diskursive analysestrategier, Foucault, Koselleck, Laclau, Luhmann, Nyt fra Samfundsvidenskaberne, København.
- Axelrod, R. (1984) The evolution of cooperation. New York: Basic Books.
- Bakhtin, M. (1981) The dialogic imagination (oversat af C. Emerson & M. Holquist). University of Texas Press
- Bush, B. & Folger, J. (2005) The Promise of Mediation. Jossey-Bass, San Francisco.
- Coleman, P.T. (2000) Power and conflict. I M. Deutsch (Ed.), The Hand Book of Conflict Resolution, San Francisco.
- Coleman, P.T. (2006) Power and Conflict. In Hand Book of Conflict Resolution, M. Deutsch, P.T. Coleman, & E.C. Marcus (Eds.) Jossey-Bass, San Francisco
- Danmarks Miljøundersøgelser (2010) Vurdering af tre mulige placeringer af national prøvestation for vindmøller. (<http://www.dmu.dk/nyheder/artikel/>) besøgt 24.11.10.
- Dyrberg, T.B., Dreyer Hansen, A & Torfing, J. (2000) Diskursteorien på arbejde, Roskilde Universitetsforlag
- Fairclough, Norman (1992) Discourse and social change, Cambridge: Polity Press.
- Folger, J. & Bush, R.B (1994) "Ideology, Orientation to Conflict, and Mediation Discourse. in *New Directions in Mediation*, eds. J. Folger and T. Jones: Sage Publications. s. 3-25.
- Fisher, R. og Ury, W. (1992) Få "JA" når du forhandler, Borgen.
- Jensen, C. & Hansen, A.D. (2002) Diskursteori, radikalt og pluralt demokrati – en introduktion til Laclau og Mouffe, i Laclau, Ernesto og Chantal Mouffe: *Det radikale demokrati – diskursteoriens politiske perspektiv*. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Koch, H. (1960/1945). Hvad er demokrati? København: Gyldendal.
- Laclau, E & Mouffe, C (2001) Hegemony and Socialist Strategy – Towards a Radical Democratic Politics, Verso.
- Laclau, E. & Mouffe, C. (1985) "Hegemony and Socialist Strategy", Verso, London.
- Lang, M.D. & Taylor, A. (2000) The making of a Mediator. Jossey-Bass, San Francisco.
- Phillips, I (2010) Diskursanalyse, In: Brinkmann & Tankard (Eds,) Kvalitative metoder, Hans Reitzels forlag, København.

- Saul, J. & Sears, S. (2010) A Relational Perspective on Multi-Party Practice In: Transformative Mediation (Eds. J. Folger et al.) Under trykning.
- Togeby, L., Andersen, J.G., Christiansen, P.M., Jørgensen, T.B. & Vallgård, S. (2003) Demokratiske udfordringer. Kort udgave af Magtudredningens hovedresultater ISBN: 87-91164-25-7
- Vindeløv, V. (2008) Konfliktmægling: En reflektiv model. Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Wallensteen, P. (2007) Understanding Conflict Resolution, SAGE Publications, London.
- Wenneberg, S.B. (2002) Socialkonstruktivisme som videnskabsteori Sisyfos' videnskab (<http://hdl.handle.net/10398/6419>)
- Winslade, J & Munk, G. (2008) Practicing Narrative Mediation. Jossey-Bass, San Francisco, CA
- White, M. (1992) Deconstruction and Therapy. In D. Epston & M. White (Eds.), Experience, contradiction, narrative and imagination (pp. 109-152) Adelaide, Australia.
- Winslade, J & Munk G. (2008) Practicing Narrative Mediation. Jossey-Bass, San Francisco.

